

10)

't Vaartland

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND

INHOUD

Clem DISTELMANS-BREMS / Voorbije Willebroekse folklore omtrent het doopsel	23
L. VERHOEVEN / De inhaling van Pater Perneels te Klein Willebroek	24
D. MUYSOMS-DE BOECK / Eten en leven te Willebroek	24
F. MOEYERSOMS / Een gouden bruiloft te Ruisbroek	25
Mevr. A. DE DECKER-VERBRUGGEN / Allerzielen te Tisselt	26
Wil HEYBROECK / Het volkse Vaartland	27
Tine RABHOOPY / Een grote gebeurtenis in Kladdes' dorp (Willebroek)	29
Prof. Dr. Herman-Emiel MERTENS / Jan Hamme-necker : eeuwfeest van zijn geboorte	33
Zuster Mathilde VERHOEVEN / Beknopte historiek van de Congregatie der Dochters van Maria	39
Karel DE DECKER / Het huren te Tisselt, tijdens de vorige eeuw	40
L. CUVELIER-MERTENS / Heemkundige Kring van het Vaartland opent «Het Jaar van het Dorp» te Willebroek	42
Karel DE DECKER / Palmzondag te Heindonk	43

1978 — 6de JAARGANG — NUMMER

2

Verantwoordelijke uitgever : Karel De Decker, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek
Drukkerij G. Binst, Brusselsesteenweg 47-49, 2940 Zemst

RAAD VAN BEHEER :

Voorzitter :	Diane MUYSDOMS-DE BOECK, Groene laan 29 E, 2660 Willebroek
1e Ondervoorzitter :	Prof. Herman MERTENS, de Mérodestraat 18, 2800 Mechelen
2e Ondervoorzitter :	Frans EMMERECHECHTS, Hoge Heide 14, 2660 Willebroek
Sekretaris :	Louis SCHURMANS, Stationsstraat 3, 2660 Willebroek
Penningmeester :	Theo HUYS, Venusstraat 22, 2662 Blaasveld
Onthaal :	Clem DISTELMANS-BREMS, Rollierstraat 15, 2660 Willebroek
Redaktiesekretaris :	Karel DE DECKER, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek
Leden :	Dirk BINON, St.-Katharinastraat 182, 2682 Ruisbroek
	François COOREMAN, Oostdijk 43, 2668 Tisselt
	Stephan DE COCK, Nieuwe Beggaardenstraat 44, 2800 Mechelen
	Tony DE HERDT, Dendermondse steenweg 3, 2660 Willebroek
	Marcel JANSSENS, Dendermondse steenweg 111 C2, 2660 Willebroek
	Flor JORDAENS, Kerkstraat 62, 2658 Ruisbroek
	Lucienne MERTENS-CUVELIER, Tisselse steenweg 82, 2660 Willebroek
	Flor SEGERS, Eikerlandstraat 20, 2658 Ruisbroek
	Hendrik VAN DE VEN, Westvaartdijk 21, 2920 Kapelle-op-den-Bos
Ere-bestuursleden :	Jan DE WIT, Tisseltbaan 13, 2801 Heffen
	Tine RABHOOPY, Dendermondse steenweg 3, 2660 Willebroek

BERICHT VAN HET SEKRETARIAAT

Aangezien van de voorbije jaargangen van ons tijdschrift 't Vaartland, enkel de vierde jaargang (1976) voorradig is, geven wij hierbij de nummers, die nog los kunnen bekomen worden, na storting van het verschuldigde bedrag op postrekening 000-0927575-61 van de Heemkundige Kring van het Vaartland te Willebroek :

1973	Nr 1	Vaartnummer	50 fr.
1973	Nr 4	Boerenkrijgnummer	50 fr.
1975	Nr 1	Schansnummer	50 fr.
1975	Nr 3	Grävnummer	50 fr.
1976	Nr 1	Lentenummer	50 fr.
1976	Nr 2	Molenummer	50 fr.
1976	Nr 3	Blaasveldnummer	100 fr.
1976	Nr 4	Herfstnummer	50 fr.

Jaargang 1976 (4 nummers) kan echter ook globaal bekomen worden aan 200 fr. voor de vier nummers.

't VAARTLAND

heeft «ruilverkeer» met :

- Natuurpark Het Broek, Tisseltse steenweg 56, 2660 Willebroek
- Gemeentekrediet van België, Pachecolaan 44, 1000 Brussel
- Heemkring 't Kaaskot, Dorstveld 16, 2820 Bonhalden
- Archeologische Kring van Mechelen, Nieuwe Beggaardenstraat 44, 2800 Mechelen
- De Krijter, Ad. Mortelmansstraat 40, 2220 Wommelgem
- Erf en Heem, Borgersteinlei 140, 2580 Sint-Katelijne-Waver
- Jan Vleminck, Molendreef 25, 2120 Wijnegem.
- Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en omgeving, L. De Brouchèrelaan 35, 1080 Brussel.
- Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, Koningin Astridlaan 56/A/5, bus 15, 2800 Mechelen

'T VAARTLAND

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van het Vaartland, vzw.

Jaarabonnement 1978 : 200 fr. Over te schrijven op rek. 403-1037811-81 van de Heemkundige Kring van het Vaartland te Willebroek.

Alle korrespondentie omtrent het blad is te richten aan Karel DE DECKER, Redaktiesekretaris, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek, Tel. (031) 86 77 07.

Prijs van dit nummer : 60 fr.

Heb je al een
BROEKVENTJE
(DE specialiteit van het Vaartland)
geproefd ?

Moet je eens doen !

BROOD- en BANKETBAKKERIJ

F. MOEREMANS-MOONS

DORPSTRAAT 47 - BLAASVELD
Tel. (031) 86 73 18

Aan huis bestelling

EIGENAAR WORDEN ?
DAT GAAT MET HET
WOONPLAN

van de

**Generale
Bankmaatschappij**

VAN LANDEGHEMSTRAAT 66
WILLEBROEK

OFFICIEEL VERDELER

VOLKSWAGEN - AUDI

Steeds de volledige gamma in voorraad

Garage Vissers p v b a

BTW 400.788.657

TOONZAAL GEOPEND TOT 20 UUR

KONINGIN ASTRIDLAAN 7-9
2 6 5 9 B R E E N D O N K

☎ (03) 86 86 10
86 64 70

graag
onze medewerking
aan initiatieven
die
DE MENS
vormen
geestelijk verrijken
ontspannen
gezond vermaken

**konstruktie
j. lambrechts
ruisbroek**

LOUIS DE SMEDT

V A S T T A P I J T

**A. VAN LANDEGHEMSTRAAT 93 - 105
WILLEBROEK**

**TEL. (031) 86 66 08
86 76 29**

- **ONDANKS INFLATIETIJD
GOEDKOPE TIJD
BIJ LOUIS TAPIJT !**

'N VERRASSING OP KWALITEIT EN PRIJS

bij

N O P R I

VAN LANDEGHEMSTRAAT 54
WILLEBROEK

TAVERNE - RESTAURANT

't Spaans Hof

AUTOSTRADE - BREENDONK

Uit sympathie

G. STOOP-PELEMAN

Aandacht !

LEDEN VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND !

Teneinde zowel de drukkosten, als de onnodige uitgaven voor postzegels (± 2.000 fr. !) te besparen, geven wij U hieronder de activiteiten die wij tijdens de junimaand voorzien :

ZONDAG 4 JUNI

Uitstap naar Perk

- ★ Bijeenkomst om 11 uur aan de kerk van Perk.
- ★ Geleid bezoek aan de kerk, met nadien pik-nik in de Orangerie (boterhammekens meebrengen !).
- ★ Na dit «eten in openlucht» is er geleid bezoek aan het Kasteel van Perk en aan een typisch in de streek gelegen kerkje.
- ★ Einde uitstap omstreeks 17 u.30.

MAANDAG 12 JUNI

Om 20 uur komen Jan Verschaeren en Nora De Decker naar **Blaasveld**, naar de Salons RIVA, om er een kunstavond omtrent

Felix Timmermans

op een buitengewoon-volkse-manier vertolken.

Deze unieke avond, die onder de auspiciën van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, Bestuur voor Volksontwikkeling en Openbare Lectuur voorziening, en van de Gemeentelijke Kulturele Raad van Willebroek staat, wordt in samenwerking met de Tisseltse Kultuurkring De Distel georganiseerd.

De algemene inkom bedraagt 40 fr. Houders van de «Plus-3-Pas» betalen slechts 20 fr.

Wij hopen U allemaal, op één dezer manifestaties te ontmoeten !

Het Bestuur.

JAAR VAN HET DORP- TENTOONSTELLINGEN TE KAPELLE-OP-DEN-BOS

I. — HISTORIEK VAN KAPELLE-OP-DEN-BOS EN VAN DE DEELGEMEENTEN RAMSDONK EN NIEUWENRODE

met nagaan onderwerpen :

1. DE GEMEENTE : Natuurlijk uitzicht - bestuur - beelden en documenten uit het verre verleden en het heden
2. HISTORISCHE GEBOUWEN
3. KERKELIJK LEVEN : kerkgebouw, kapelletjes, geestelijkheid, processies, bedevaarten, gebruiken...
4. ONDERWIJS
5. WEE EN WEL
6. INDUSTRIE NIJVERHEID - HANDEL
7. VAART - SPOOR - POST
8. AGRARISCHE TOESTANDEN
9. VERENIGINGSLEVEN : Cultureel - Sociaal - Sport - Jeugdverenigingsleven
10. STOETEN EN FOLKLORE
11. MERKWAARDIGE PERSONEN : kunstenaars - letterkundigen
12. «FUSIE».

LOKALEN : Gemeentelijke wijschool - **Evert Larockstraat te Kapelle-op-den-Bos**

DATA : zaterdagen 5, 12 en 19 augustus
zondagen 6, 13, 15 en 20 augustus

OPENINGSUREN : van 14 uur tot 20 uur

BELANGRIJK :

- A. Op 7 augustus : **Geleid bezoek** : uitsluitend voorbehouden voor minder validen en gehandicapten van 14 tot 18 uur
Op 14 augustus : **Geleid bezoek** : uitsluitend voorbehouden voor gepensioneerden, van 14 tot 19 uur
Op 21 augustus : **Geleid bezoek** : uitsluitend voorbehouden voor de kinderen, van 14 tot 18 uur
- B. **Tijdens de «Tentoonstelling»** (datum-uren der schikkingen zullen ten gepaster tijde medegedeeld worden) **Tekenwedstrijden**, voorbehouden voor de kinderen onder de 14 jaar.
(Krijttekeningen op de speelplaats en verkeersvrije straten in de omgeving van de wijschool).

ORGANISATIE EN ALGEMENE LEIDING : H. Van de Ven
TOEGANG : kosteloos !

II. — KUNSTTENTONSTELLING :

Voorbehouden aan de **KUNSTENAARS (van de drie gemeenten)** die er **gewoond, gewerkt hebben** en voor degenen die er momenteel **nog actief** zijn. 't Betreft inzonderheid : schilderijen, beeldhouwwerken, sculptures, aquarels, etsen, tekeningen, smeedwerk, keramiek, kartoons, lino's...

LOKALEN : Gemeentelijke FEESTZAAL + KLASLOKALEN,
Molenstraat te **Nieuwenrode**.

DATA : 1, 2, 4, en 5 november.

OPENINGSUREN : telkens van 14 tot 20 uur.

III. — HOBBYTENTONSTELLING :

voorbehouden aan «VERZAMELAARS», «KNUTSELAARS» en «VRIJETIJDSEBESTEDERS».

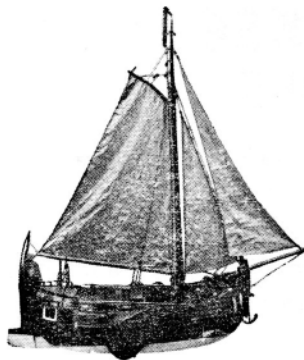
't Betreft :

- a) **Verzamelingen** van : postzegels, sigarenbandjes, zelfklevers, geldstukken, sleutelhangers, wapens, glazen, luciferdoosjes en noem maar op.
- b) **Knutselwerk en vrijetijdsbesteding** : we denken aan : bloemenschikken, alle naad- en stikwerk, vlechtwerk, borduren, uitzaagwerk, puzzelen enz... enz...

LOKALEN : Gemeentelijke Jongensschool - Bormstraat te **Ramsdonk**.

DATA : 23, 24 en 25 december.

OPENINGSUREN : telkens van 14 tot 19 uur.

HET JAAR VAN HET DORP

Door de «bevoegde instanties» werden er, via de fusies, véél dorpen kapotgemaakt en in hun eigenheid vermoord. Al heeft men later het stupiede van deze beslissing ingezien, door 1978, als het «Jaar van het Dorp» uit te roepen.

Dat de Heemkundige Kring van het Vaartland in dit opzet een rol zal spelen is een feit. En maar normaal te noemen. Al moet het mij wel uit mijn schrijfmachientje dat wij, sedert het ontstaan van de Heemkundige Kring van het Vaartland, **ELK JAAR** een Jaar van het Dorp hebben meegemaakt. Met in den beginne, in 1973, een unieke «Vaarttentoonstelling» in De Schouwpijp te Willebroek en een «Boerenkrijgtentoonstelling» te Kapelle-op-den-Bos. Met later Historische Dagen te Heffen en te Blaasveld. Met heemkundige verkenningstochten naar Tisselt en... Bokrijk. Met al die nummers van ons eigen tijdschrift, waarin wij, vijf jaar lang, ons eigen Vaartland, in al zijn facetten, hebben belicht.

't **VAARTLAND** is trouwens, tijdens de voorbije jaren, de **Dorpskrant van de streek** geweest. Met het aksent op mensen, dingen en toestanden. Met dat blijvend puren, in dát verleden en in die geschiedenis.

Wij hadden, in ons vorig nummer, op een speelse manier de handschoen geworpen en bijdragen gevraagd. Met als onverhoopt resultaat een golf spontane reacties. Van mensen die zich afvroegen : «Hé ! Mogen wij écht in 't Vaartland schrijven» ? Van anderen die, eens de «schrijfdrempelvrees» overwonnen, ons eerlijk beloofden van in de toekomst verder te doen.

Wij moeten inderdaad **samen** de boot blijven trekken ! Niet alleen in dit geforceerde «Jaar van het Dorp», maar ook tijdens de vele jaren die er (hopelijk) voor de dorpen nog komen. Daarom onze gemeente dank, aan de scribanten, die als **heemkundige zanters**, vandaag voor 't ieders in dit Vaartland staan :

- Dirk Binon uit Ruisbroek
- Mevr. Gust De Decker-Verbruggen uit Tisselt
- Clem Distelmans-Brems uit Willebroek
- Wil Heybroeck uit Willebroek
- F. Moeyersoms uit Boom
- D. Muysoms-De Boeck uit Willebroek
- L. Verhoeven uit Klein-Willebroek
- Zuster Mathilde Verhoeven uit Willebroek.

Wij brengen hen onze heemkundige groet en wij hopen dat hun artikels intens zullen gelezen worden en inwerken op allen die vandaag de moed niet vonden om met ons mee te doen.

Al hopen wij op enkele «geschreven» reacties uit Kapelle-op-den-Bos, Leest, Hombeek, Humbeek, Nieuwenrode en Ramsdonk ! Of blijven de heemkundige reuzen daar in hun winterslaap ?

Karel DE DECKER
Redaktiesekretaris

WILLEBROEKSE REVUELIEDJES OVER HET LEVEN VAN TOEN...

LIED PHILIPPIEN

Air : Elle a mis son Smoking

In den tijd van grootmama heette men de klein
Lek de peter of peit, zoo moest het mau zijn.
Jo of Trien of Mit of Zwan, zie dat is fijn,
Peer of Jef of Sus of Jan, dat is te gemein.

Refrein.

Want Marie is Mariette
En Lisa heet Lisette,
Van Lida komt Lidy,
Virzenie heet Jenny.
Sus nie meer, mau Fra-swa
En Bino is Bi-nwa.
G'hebt Ninon-Ninette
Of Suzon-Suzette.
't Is fatsoen,
maar ik laat ze doen.

MET NE KOMMUNIEKANT...

Met ne kommuniekant
Heeft ne mensch wat aan d'hand
Wat geloop wat ambras wat affaire
't Is bij haar of bij mij
Ik spring hooger dan gij
Het is meest overal de grand gère
Met den grooten diner
O ! dan is het kadé
Hoort ons roepen van vogue la galère
Zeker moet er dan zijn
Van alle lekkers en fijn
En we drinken champagne en wijn.

Refrein.

Maar 's anderendaags dan is 't groote mizere
De kas is leeg en armoe teroef,
Dan zien zij ook wel bijtijds hunne père
En als z'iets halen dan is 't op de poef.

Met hun huwelijk
Is iedereen rijk
Dan laten z'hun centen verweren
De bruid is in 't wit
Daar achter een suite
Met schoon hoeden en heel chicke kleeren
Men rijdt per voituur
Dat kost niet te duur
Met dien dag mag men toch paradeeren
Nen diner moet er zijn
Van al lekkers en fijn
En ze drinken champagne en wijn.

Refrein.

Uit de reveue's :

- **Let ze mau doen**, in 1928 door de Willebroekse Turnvereniging, in de zaal Odeon te Willebroek ingericht.
- **Got na mâu dée !**, opgedragen aan de willebroekse
- **Wa's da naa wee !**, z.j.
Turnvereniging, z.j.

IK HOUD HET NIET VERBORGEN...

Ik houd het niet verborgen
Dat het hier mode is
Voor kleintjes al te zorgen
Voor men verbonden is
Ik heb er nog geen loopen
Maar een gekommandeert
Ik zal er nog vele koopen
Zoolang er niets mankeert.

Refrein.

Oh Jefke... enz.
Ik heb geen schrik van trouwen
Hoewel ik niets en heb
Ik heb slechts in 't huishouwen
Een oud versleten bed
Een tafel en twee stoelen
Een kasken en een wieg
Waarin ons klein zal woelen
Gij ziet dat ik niet lieg.

Refrein.

Oh Jefke... enz.

DE KOETSIER

Air : Per omnibus.

Zie vrienden, Wannes de koetsier
Met zijn voituur.

Ik heb zoo ne pur sang of vier
Voor mijn voituur.

Want iedereen, ja groot en klein
Die wilt er in dat koetske zijn.
In mijn voituur (3 maal).

Als hier een kind het daglicht ziet ;
Met mijn voituur

Wordt het ten doop ter kerk geviert,
Met mijn voituur

Terwijl het pist op zijn mama,
Schreeuwt het dat 't niet te voet en gaat
Maar per voituur (3 maal).

Een minnend paar dat hand in hand
Met mijn voituur

Een reiske doet naar 't buitenland
In mijn voituur.

Zoodra het iemand heeft in 't zicht
Sluit hij rap de gordijntjes dicht
Van mijn voituur (3 maal).

En met 't conseil dan is 't pleizant
In mijn voituur.

Dan zitten er twee langs iedre kant
In mijn voituur.

Zij rijden dan heel d'gemeente rond,
Tot zij zo zat zijn als ne st...
In mijn voituur (3 maal).

Als er hier trouwt een schoon jong paar
Met mijn voituur.

Breng ik z'altijd naar het altaar
Met mijn voituur.

Maar eens in d'huwelijksboot gestapt,
Zijn z'alle twee maar eerst geknapt
In mijn voituur (3 maal).

En nu voor 't lest een vrouwenschaar
Met mijn voituur.

Die gaan naar Calfort ieder jaar.
Met mijn voituur.

Dan treden z'eerst eens in de kerk.
Ziet ze daarna in heule werk !
In mijn voituur (3 maal).

ZEDEN en GEBRUIKEN in het VAARTLAND

VOORBIJE WILLEBROEKSE FOLKLORE OMTRENT HET DOOPSEL

Wat in ons levenspatroon volledig verdwenen is en tot de folklore behoort, is het ter kerke gaan voor het doopsel.

Voor de teloorgang van dit volksgebruik verwijzen wij naar de moederhuizen waar nu ook het doopsel plaats heeft.

Vroeger werden de kinderen thuis geboren en waren de moederhuizen uit den boze en enkel voor moeilijke gevallen voorzien.

Destijds verlangde de diepe kristelijkheid dat het kind zo haast mogelijk gedoopt werd.

Hoe het doopsel vroeger verliep herinner ik mij uit mijn kinderjaren, daar ik stam uit een kroostrijk arbeidersgezin, waar ver achter mij nog verschillende kindjes het levenslicht zagen. Het doopsel gebeurde op een zondagnamiddag of op een feestdag. De baker kwam om het borelingske te wassen en klaar te maken voor zijn eerste uitgang. Het kind kreeg een goed pak luiers aan met daarover een grote zelfgemaakte en mooi versierde zak, gemaakt van witte stof met lintjes en kantjes; een «bussel» die na het dopen de meeste belangstelling zou krijgen.

Dan werd het doopkleed aangedaan; een lang gewaad, langs achter geknoopt. Het was gewoonlijk een familiestuk dat voor meerdere kindjes dienen moest.

Op het hoofdje werd een nauwsluitend kapje geplaatst; een waar juweeltje dat met gepijpte kantjes versierd was. De baker droeg de pasgeborene in de armen. Deze werd goed bedekt met een zelfgehaakte witte wollen sjaal, met lange franjes op de schouder van de baker vastgemaakt, met een veiligheidsspeld. De dopeling met zijn gevolg, vader, meter, peter en andere kinderen en familieleden gingen te voet naar de kerk. Een schilderachtige aanblik! Het nieuwe wezentje kreeg aller aandacht. Zou het in de kerk zijn talent laten horen? Na de dooplechtigheid volgde gewoonlijk het herbergbezoek. Daar praatte men over de ceremonie en over het feest of het hard geweend had of niet want destijds was men de mening toegedaan dat het hard moest kelen om later een flinke stem te hebben.

In de «staminee» ging het met de pintjes drinken soms wel wat te ver zodat men het hulpeloos schepseltje wel eens neerlegde op de bank en het daarna vergat mee te nemen. Tijn Uilenspiegel is alzo driemaal gedoopt geweest! Gelukkig was dat niet altijd zo! De dopeling werd opgewacht aan het geboortehuis door de kinderen uit de buurt die nieuwsgierig waren om te zien wat het kleintje in zijn «bussel» had gedaan. Het eerste werk was de bussel los te maken om de suikerbollen er uit te zien vallen.

Wat mij als kind altijd heeft dwars gezeten was de gedachte dat men met die «ontdekking doopsuiker», met één fruitzakje suikerbonen en nic-nacs, de hele buurt kon bevoorraden.

Een oude man vertelde mij zelfs dat een onderpastoor uit een naburig dorp altijd zuivere handen had na een doopsel.

Sindsdien zijn er vele gewoonten en ceremoniën veranderd. Nu worden niet alle pasgeborenen gedoopt. Ieder is vrij van doen en laten. Wij moeten eerbied hebben voor elkaars gedachten en opvattingen. Wij leven in een vrij land en laat ons hopen dat het zó mag blijven.

Cl. DISTELMANS-BREMS

Archivaria

KLOKKEWIJDING TE RUISBROEK (1768)

De eerste dag van februari heb ik op een speciale toelating van Zijne Exelentie de Heer Joannes Henricus, aartsbisschop van Mechelen, de kleine klok gewijd. De Heren Joannes Jozef Resquin, onderpastoor, en de Eerwaarde Heer Jacob Jacobs, onderpastoor in Puurs assisteerden. Ook de Eerwaarde Heren pastoor van Natten-aasdonk en de eerwaarde Heer onderpastoor in Boom en de Eerwaarde Heer Gallemaert, onderpastoor te Eycker. In mijn naam was peter de pastoor van Kalfort E.H. Franciscus Alexander Aerts; meter echter M. Theresia Van Roye vrouw van Joannes Bapt. Heijmans, consul van de parochie. De klok werd toegewijd aan de allerheiligste maagd Maria.

Dirk BINON (P.A. Ruisbroeck)

DE INHALING VAN PATER PERNEELS TE KLEIN-WILLEBROEK

Een achttal jaren geleden moest, wegens het vertrek van pastoor Van de Mosselaer, de nieuwe zieleherder Pater Perneel worden ingehaald. Aangezien deze gelegenheden nooit voorbij gaan zonder festiviteiten, werd door de kerkraad besloten, ook deze keer de ganse gemeenschap te betrekken bij de hulding en zoals het past bij zulke gelegenheid, werden alle Klein Willebroekenaren uitgenodigd op de receptie in de zustersschool. In de kerkraad was eveneens besloten de Socialistische Harmonie Volharding van Klein-Willebroek uit te nodigen om met muziek de nieuwe pastoor te willen inhalen. Dit sloeg niet alleen de christelijke gemeenschap met verstomming; ook de anderen waren om zo te zeggen van de hand Gods geslagen. Na jaren van onbegrip voor elkaars filosofie en afstand tussen beide gemeenschappen, werd nochtans deze uitnodiging aanvaard. Iedereen leefde vol spanning naar deze unieke gebeurtenis en ieder waande zich in een film van Don Camillo.

Op de heuglijke dag werden reeds van vroeg in de morgen, de vlaggen buiten gehangen en diegenen die alleen beschikten over een rode vlag — en die waren talrijk — hingen deze buiten met een gele en zwarte guirlande aangevuld om alzo de Belgische driekleur te vormen. Nooit is op Klein-Willebroek zoveel volk op de been geweest, als op die dag, met een pastoor opstappend achter een Socialistische Harmonie.

Later bij de op pensioenstelling van pater Perneel werd hem nog een serenade als afscheid

aangeboden, door diezelfde harmonie, die tevens voor de inhaling van de nieuwe en huidige pastoor Rombauts instond.

Naar aanleiding van deze gebeurtenissen, werd door de plaatselijke kultuurraad een aanvraag gedaan om een openbaar concert te geven, in de kerk van Klein Willebroek, wat prompt werd toegestaan. Groot was de vreugde bij de aanwezigen toen onverwachts Mevrouw De Backer, minister van Nederlandse cultuur, haar intrede deed op het ogenblik dat de dirigent reeds zijn dirigeerstok in de hoogte stak om te beginnen. In allerhaast werd er een welkomswoord gevoerd, maar bloemen en een zetel waren niet voorzien waarvoor men zich na afloop liet verontschuldigen.

In november 1977 bestond de parochie van Klein-Willebroek 75 jaar. Bij deze gelegenheid was Kardinaal Suenens aanwezig, dit als blijk van waardering voor de tijd die hijzelf als jongeling te Klein-Willebroek heeft doorgebracht, van waaruit hij ook school liep te Boom. Dit is een periode die door weinige Willebroekenaren gekend is. Hijzelf herinnerde zich nog heel goed het interieur van de kerk dat in al die jaren niet veel veranderd was.

Markant feit bij deze viering was de aanwezigheid in de kerk en daarna op de receptie in de zustersschool van een afvaardiging van het gemeentebestuur van Groot-Willebroek in de persoon van BSP senator Hugo Adriaensens en schepenen Van Ighem en Leemans.

L. VERHOEVEN

ETEN en LEVEN te WILLEBROEK

(ROND DE EEUWWISSELING)

Onlangs was ik in Heindonk op bezoek bij de echtelieden Henri Van de Vondel (84 j.) en Rosalie Van den Brande (81 j.). Zij hebben mij op een prettige manier verteld over de tafelgebruiken en de kleding uit hun jeugdijaren...

In 1911 verhuisde Rosalie met haar ouders, broers en zusters naar de hoeve «De Vleugd» op de Heindonksesteenweg in Willebroek. Voor een gezin van 14 personen was het leven op de boerderij hard en eentonig...

In de zomer ging jong en oud dikwijls van 's morgens 3 u. naar het veld. Om 6 u. en om 8 u. werd er dan koffie gedronken met roggeboterhammen, soms besmeerd met «vla», d.i.

siroop met bloem gemengd. Het middagmaal bestond uit : soep, patatten met groeten of met zoete melkesaus en een groot stuk spek; daarachter botermelkepap met brokken roggebrood en zout. Suiker werd als een luxe-produkt beschouwd en slechts voor speciale gelegenheden gekocht. Rosalie vertelt dat de kleintjes soms gesust werden met «loezen», dit waren witte doekjes stof met suiker in en waaraan dan «getutterd» werd.

Dagelijks werd er door het gezin een 25 kg patatten gekookt en verorberd. De ketel werd in het midden van de tafel geplaatst en ieder schepte er met zijn bord een grote portie uit.

Er werd gegeten met een vork, een lepel en met de vingers. Als afwisseling werd er ook al eens patatten met ajuinsaus en een haring gegeten. Op een riek werden 3 à 4 stuks gebakken boven het vuur, dat onder de patattenketel gestookt werd. Regelmatig kocht het gezin 4 kisten haring en de visjes werden met een koord aan de zoldering opgehangen.

's Avonds at iedereen om 8 u. botermelkepap en het overschot van patatten van 's middags die dan gestampt werden met enkele liters water; van vlees was er geen sprake meer.

Als het kermis was, haalde de vader stoofvlees naar Klein-Willebroek en werd de kippe-soep klaargemaakt; als dessert volgde dan rijstpap.

Vader Van den Brande bakte altijd zelf brood. Daarvoor zifte hij 50 kg roggemeel om er de grove zemelen uit te halen. Dan waste hij zijn voeten en trapte het meel tot deeg in de «mille», d.i. een soort kist met 4 poten waarin meel bewerkt werd. Er was geen gist maar men gebruikte «neif» en dat is een overschot deeg van het vorige brood.

Soms werd er een koe geslacht, maar dan pekelden men het vlees zo in, dat het geen lekkere smaak meer had.

Veel onderscheid tussen gewone dagen en feestdagen werd er niet gemaakt. Rie herinnert zich bij voorbeeld nog goed dat hij voor zijn plechtige communie van zijn peter een halve stuiver of een pontekoekske kreeg.

In 1922 huwde Rosalie met Rie; de mis was om 10 u. en daarna werd er gefeest. Het menu zag er als volgt uit: soep, aardappelen met savooi, rosbief met peekes en erwten, worsten met krieken. Na de maaltijd zorgde een harmonikavent voor de nodige stemming en werd er gedanst.

Zoals de voeding was ook de kleding weinig gevarieerd. In de jeugdijaren van Rosalie droegen vrouwen en meisjes op de hoeve dag in dag uit: klompen zonder riemen, gebreide kousen, een jak, een rok, een voorschot met gatsnoeren en een onderkleed; van soutiens of broeken, geen sprake.

Om de voerschotten te stijven gebruikte men een vettig vocht dat men verkreeg door zemelen af te koken.

Rosalie maasde de kousen voor de familie Van den Bogaert en kreeg daarvoor een hoed met een panache of een voorschot.

De mannen waren meestal gekleed in een floeren broek, een vest en een jas.

D. MUYSOMS-DE BOECK

Een GOUDEN BRUILOFT te RUISBROEK

(TIJDENS DE 18e EEUW)

Van 18 november 1751 tot 18 november 1754 was A. Imbrechts, norbertijn van Grimbergen, pastoor te Ruisbroek. Hij had de gelukkige gewoonte alle merkwaardige gebeurtenissen van zijn kleine parochie op te tekenen in het doopboek. Dit laatste, bewaard op het rijksarchief te Antwerpen, stelt ons in staat kennis te nemen van een gouden huwelijksjubileum. Luister met welke vreugde en fierheid hij — in zeer mooi latijn — een beschrijving geeft (p. 533) van deze blijde gebeurtenis:

«20 december 1753.

Petrus Verelst, man van Catharina De Boeck, oud 83 jaar, jubilaris. Voornoemde voltrok het huwelijk op 7 juni 1702 met voornoemde Catharina De Boeck. Dit jaar begint dus zijn jubileumjaar. Hij jubileerde tijdens de mis in de kerk; hij zal nog jubileren in den hemel.

Beschrijving van de jubileumplechtigheden:

Op de vooravond klokkengelui met de grote klok. 's Anderendaags, zondag, werd om 9 uur geluid. Beide jubilarissen werden met de wagen gevoerd, goed omringd van hun afstammelingen te voet; er werd halt gehouden voor het huis van Petrus Verbruggen, onder het teken van de kroon, totdat ze beiden plechtig uitgenodigd

werden tot het betreden van de kerk, op volgende wijze: vooraf gingen lichtdragers, de fraterniteit van de heilige Geest volgde, twee aan twee met hun lampen niet aangestoken. Daarop volgden twee kleine lichtdragers, daarna twee koorknappen met hun lampen, nog twee koorknappen, één met wijwater, één ander met de kwispel. De onderpastoor besloot de stoet. Daarop volgde stapvoets de pastoor, de diaken en subdiaken in plechtige gewaden van witte kleur. Als ze op de plaats gekomen waren, werd de zegen met wijwater gevraagd door de twee jubilarissen en dan is men in processie naar de kerk gegaan.

De jubilarissen gingen midden de fraterniteit, twee jonge mannen gingen eraan vooraf, met de scepters van de ouders, en kronen uit bloemen gemaakt; zij waren fijn gekleed. In de processie volgden de afstammelingen twee aan twee. In de processie werd psalm Laetatus sum in his enz. gezongen. Het koor was versierd met takken van bomen rondom en kruiden die zacht roken waren over de grond gespreid. In het mid-

den van het koor twee zetels met ruggesteun op een lang tapijt, op de grond gespreid, voor de jubilarissen. Daarop namen ze plaats tot het einde van de plechtigheid. Daarna werd de hymne Veni Creator aangeheven, die de votief-mis ter ere van de heilige Geest inzette. Na het evangelie werden de jubilarissen toegesproken op een wijze aangepast aan de plechtigheid. Daarna de communie : beiden ontvingen de heilige communie, waarop gans de groep van afstammelingen volgde, op godsvruchtige wijze — dit was te zien — tot in hun binnenste bewogen. Na de mis werd het Te Deum aangeheven. Nota : mis, Te Deum, Veni Creator werden gezongen. De jubilarissen waren arme lui, alles was

gratis en voor God deden we het. Vervolgens werden beide jubilarissen in dezelfde orde weggeleid naar de pastorie, de naastbestaanden werden weggezonden. De jubilarissen bleven. Ik heb hen met een goed hart aan tafel ontvangen, met de diaken en subdiaken. Aan tafel waren ze vol vreugde. Om 3 u. waren ze aanwezig in de vespers. Daarna heb ik de jubilarissen terug ontvangen samen met hun afstammelingen. Ik heb voldoende met wijn getracteerd. Daarna boog ieder van de afstammelingen, tot de tweede generatie, zich persoonlijk voor hun stamouders neer. Na de zegen gevraagd te hebben, ging ieder weg : blij, aangenaam, met dank.

F. MOEYERSOMS

ALLERZIELEN TE TISSELT

Tisselt, ongeveer 25 jaar terug. Ons huis stond met de voorgevel naar het oosten. Bij helder weer zagen we iedere dag de zon opkomen, we vonden dat zo gewoon. Het was een dagelijks schouwspel, het was zo mooi... maar we beseften het niet. We waren nog kinderen toen...

Over een grote weide en het voetbalveld zagen we het kerkhof. «Gewoon» zul je zeggen. Jawel, behalve eens per jaar, met allerzielenavond.

Weten jullie het nog ? Heeft dat bij jullie ook zo'n indruk gemaakt ? Want mooi was dat. Het was voor mij als kind net een stukje hemel, wanneer 's avonds dat licht over het kerkhof hing. Het moest natuurlijk windstil zijn. En daar trachtten de mensen dan ook naar, want anders zouden de kaarsen niet blijven branden. De kaarsen, ja ! Zouden het er geen honderden geweest zijn op ons kleine kerkhof ? Het moet wel zijn, volgens mijn herinnering, want het licht was groots, zo groots in de stille allerzielenavond. Zoveel licht van die kleine kaarsjes, die met liefde neergezet waren door familieleden of kennissen van de doden. Waarom is dat gebruik nu uitgestorven in onze streek ? Maar ja, zelfs indien de kaarsen er nog zouden zijn en indien het licht nog zou schijnen, dan zouden wij het toch niet kunnen zien. Want gans de buurt, en het grote voetbalplein staan nu vol stenen gebouwen. Wij zien geen zonsopgang meer. Wij zien ze enkel wanneer ze van achter de daken van de huizen komt.

Maar het kaarslicht van Allerzielen is er niet meer. We kunnen over het gebruik ervan alleen maar verder vertellen aan onze kinderen. En dat doe ik dan ook telkens met allerzielenavond. Dan zie ik zelf in mijn gedachten dit misterieuze schouwspel, want misterieus was het inderdaad.

Dat zullen, al diegenen die het zelf hebben gezien, met mij willen beamen.

Mevrouw A. DE DECKER-VERBRUGGEN

WILBROEKSE KRONIEKJES

1829. College : 20-8.

Petronella van Assche, wonende Breendonckstraat te Puers, bezit een middel tot genezen van hoofdpijn. Voor 1 gulden verbindt zij zich ieder kind te genezen. Voor de kinderen van het armbestuur vraagt zij 60 cent. Het schepencollege wekt de onderhoorigen, die met hoofdpijn behept zijn, aan, dit geneesmiddel te gebruiken. De gemeente zal de kosten voor de behoeftigen van het armbestuur betalen.

1837. Raad : 24-6.

Aanklacht wordt neergelegd door raadslid Van den Broeck. Deze werd in het cabaret «London» lastig gevallen. Hem werd in 't Vlaamsch verweten : «De gemeenteraadsleden zijn dieven, de huidige raad heeft de gemeente bestolen». De burgemeester (Janssens J.P.) neemt akte van de beschuldiging. Proces-verbaal zal opgemaakt worden en doorgezonden naar het tribunaal van 1ste aanleg.

1850. College : 4-1.

Oproep van het College van Burgemeester en Schepenen. Op de avond van 3 januari werden huis en meubelen van De Bondt P. in as gelegd. Daar hij onbemiddeld is en zijn meubelen niet verzekerd waren, bevindt hij zich in de diepste armoede. Dit ellendig huisgezin wordt aanbevolen in de weldadigheid van alle weldadige personen.

1850. Raad : 22-11.

Bij besluit zal voortaan de Fransche taal gebruikt worden in de briefwisseling met de hoogere overheid.

1882. Raad : 3-7.

De raad is van gedacht, gezien den grooten aangroei der bevolking, aan de bestaande voorwaarden toe te laten, dat men op de marktplaats alle zaterdagen en maandagen, groenten, vleesch, enz. te koop zal mogen aanbieden en voor deze instelling, indien het oodig is, de toelating der Hoogere Overheid te vragen.

T. DE HERDT (G.A. Willebroek)

HET VOLKSE VAARTLAND

WIT ZAND :

«Moet er gië zand zen...?» Heden wordt die uitdrukking gebruikt om bij het vertellen van een gebeurtenis de nadruk te leggen en daarmee te betuigen dat het als een bom ingeslagen is.

De «ouderen» van voor Wereldoorlog nr 2, hebben dat op een andere manier beleefd. Toen die tijd «de tijd van toen», reed de «zandman» met zijn stootkar rond en niet om zand in de ogen te strooien, maar wel om zijn waar «mooi wit zand» aan de man — lees, de vrouw — te brengen... die er wel weg mee wist.

Het was immers de gewoonte om de zaterdag-morgen, de kuisdag van de week, nadat alles weer eens netjes was opgepoetst, DAT wit zand rond de Leuvense stoof te «zaaien» en verder nog tot aan de «achterdeur», langswaar ieder lid van het gezin of een toevallige bezoeker, het huis mocht betreden... De «voordeur» was en is soms nog taboe. «Moet er gië zand zen...», riep hij en werkelijk, iedere huisvrouw kon een emmertje gebruiken.

Met de «straatkeerder» werden allerlei figuurtjes en kringetjes in het zand geritseld, zodat het soms een echt kantwerk leek, een kantwerk waarop iedere huismoeder bijzonder fier was en er prat op ging het beter gedaan te hebben dan «die van neffe de deur».

Aan bejaarde bewoners van het Vaartland, die het kunnen weten vroegen we naar de bedoeling ervan. De antwoorden waren uiteenlopend. «Om de geesten (de boze dan) buiten te houden en aldus het gezin en het huis te beschermen».

«Om aan de vochtigheidsgraad van het zand, het goede of slechte weer te bepalen».

«Slechts bedoeld om de vloer tegen vuile voeten te beveiligen en om de rode tegels mooi zacht en blinkend te houden». Waarom rode tegels? Wel elke werkmanswoning was vroeger geplaveid met die helrode, bakstenen of leistenen vierkante tegeljes.

Dat ze allen een heel klein beetje gelijk hadden kon ik afleiden van het wekelijks gezegde van moeder zaliger, die ons elke zaterdagavond, toen we rond **die** Leuvense stoof in het schaduwdonker een babbeltje sloegen, terwijl het schijnsel van de petroleumlamp (jawel) onze lange silhouetten op de muren deed dansen, zei: «Nu is alles wer es proper é mannen... 'k Geloëf da we goe weer goan kreijge, want het zand is droeëg. In alle geval ons hoes en gezin zen weerales beschermd tege de boeëze gieste, want die kunne ni tege wit zand...».

En daarmee gaf ze onze zegsman van heden volkomen gelijk.

ZWARTE MADAME... WITTE MADAME...

Met witte of zwarte madame was het scenario zowat hetzelfde. In 't wit of zwart gekleed maakten die «madammen» de vaartoevers onveilig. Ze doken plots op van achter een boom of struik om de verschrikte voorbijgangers de angst op het lijf te jagen. Dat lukte wel niet altijd, want die «madame», die meestal «ne vent» was, maakte wel eens kennis met het al dan niet koude vaartwater, naargelang het jaargetijde, als ze onverwachts door een paar sterke armen van jonge lui, die er niet in geloofden, werden opgetild en in het kanaal geslingerd... Smeekbeden hielpen meestal niet, ze konden er op eigen kracht uitklauteren als «natte madame».

DE MANNEN VAN SAN FRANCISCO

Welk jaar het was, dat ben ik vergeten, maar «Jul van noenkele» een bewoner van de Oostdijk, die ooit eens tot burgemeester van de wijk verkozen werd, heeft het me voor waarheid verteld, hetgeen achteraf door andere «ouwe taaies» werd bevestigd, dat de legende van de mannen van San Francisco geen legende was, maar bittere, laten we zeggen, plezierige waarheid.

Het zat zo in mekaar. Zowat een crisistijd «wie heute» moet het geweest zijn, bij het begin van de twintigste eeuw. Vele doppers stonden langs de huisgevels, de duimen te draaien.

Een lichtpunt kwam plots uit de hemel gevallen, toen aangekondigd werd, van mond tot mond, tussen pot en pint, dat een emigratie naar het mooie San Francisco, voor de werklozen, tot de mogelijkheden behoorde.

Vanzelfsprekend liepen de aanvragen binnen. Aanmeldingscentrum bij «de bulten» in de Nieuwstraat. Gepakt en gezakt, zoals het een wereldreiziger past, al dan niet vergezeld van wenende echtgenoten en kinderen, arriveerden de emigranten lang voor het vastgestelde uur ter plekke.

De eerste trip, tot Antwerpen, waar de zeeboot «De Belgica» voor anker lag, zou gebeuren per steenschuit, eigendom van een der vele Willebroekse bevrachters. Het was een «geblèet» — lees gewezen — van jewelste, zei onze informateur, want de mannen namen voor vele weken, ja misschien voor jaren afscheid van ieder die ze lief was..

De een of andere fanfare van toen — er waren er een hele boel in 't Vaartland — kroop

mee aan boord en «den Brabason» werd gespeeld, wanneer het simbolisch anker werd gelicht en men richting Klein Willebroek stevende. Men zou immers langs de Rupel en de Schelde, Antwerpen bereiken. Voor de dorstigen; die waren er vele; was gezorgd en het ontbrak geenszins aan Gersten, Ster, Knock-out, en Halve. Menig avonturier sprak al «met belabberde tong» nog voor de schuit de eerste landingsplaats bereikte.

En daar... ja daar... kwam reeds het einde van de zo lange reis. Allen terug aan wal want de belleman kwam melden dat de Belgica gezonken was en de reis voor onbepaalde tijd uitgesteld.

De mannen van San Francisco waren eraan voor de moeite.

Het was niets anders dan een grap geweest van enkele dorpsgenoten die er het nodige plezier aan beleefden. Hun namen zijn nooit gekend geweest, want zij die dit alles op touw gezet hadden zwegen als dood uit angst voor een wraakneming.

Niettegenstaande dat, dachten vele huismouders dat hun wederhelft reeds lang op zee zwadderde, want het duurde wel enkele dagen vooraleer de bende weer thuis arriveerde, moe, ongewassen, lege geldbeugel en een dagenlang durend stuk in de kraag.

Ze konden weer tegen de muren van 't Vaartland gaan staan, met de duimen draaien en dromen van San Francisco... En of er gelachen werd met de mannen van San Francisco. (1)

DE NACHTREIZIGERS

Ter gelegenheid van de vele wijkkermissen, die vroeger schering en inslag waren voor 't Vaartland, werden er logischerwijze volksspelel gehouden. Maar als apotheose van het vermaak, organiseerde een of andere herberg, het eigenaardig volksspel : het nachtreizen. Zij die eraan meededen werden dan ook «Nachtreizigers» genoemd.

De mannen van die bepaalde wijk kregen voorrang, maar ook anderen mochten aan het spektakel deelnemen. Ze werden bijeengetrommeld en in een overdekte, potdichte boerenkar gestopt. De trip gebeurde uiteraard na het invallen van de duisternis, zodat de reizigers niets van de buitenwereld konden zien, vooraleer ze ergens ten lande, «gedropt» werden. Ieder voor zich moest om ter snelst de weg terug, huiswaarts, d.w.z. caféwaarts, terugvinden. Allen waren het noorden kwijt want de koetsier had er voor gezorgd zoveel mogelijk bochten en cirkels te trekken met zijn kar. Hij alleen kende het traject, zweeg als een graf en gaf geen enkele tip.

En dan maar zoeken, mensen, ploeteren en klauteren, ongewild pootje baden in een of andere sloot, of zwemmen, de vaart over, soms in de hele andere richting dan gewenst en gepland.

Men moet daarbij bedenken dat in die tijd de openbare verlichting niet dat was, of helemaal onbestaande. Iedereen baande zich een weg «op den 'tast». Zotgedraaid in die boerenkar, meer dan genoeg gedronken en in een totale duisternis... daar stonden ze en stoven ze uiteen naar alle windstreken, want ieder dacht voor zichzelf de goede richting gekozen te hebben.

Wat er daarna allemaal gebeurde is een lang verhaal, maar 's lezers fantasie zal hem erbij helpen, deze situatie te schetsen. Dat er heel wat met Onze Lieve Heer en al zijn heiligen gepraat werd, hoeft geen betoog... de Vaartlanders kennende. Niettemin arriveerden de snuggersten of zij die het meeste geluk kenden, enkele uren daarna op het appel. Anderen, de meesten, moesten de ochtendschemering afwachten om uit die rompslomp wegwijs te worden.

En zoals de mannen van San Francisco, maar minder ontredderd en teleurgesteld, want dit was een spel, besloten ze de nachtelijke trip met een goed gedekte tafel... een biertafel.

De prijs voor de winnaar : nen bak bier... voor de anderen veel plezier en voor allen, 's anderdaags een kater... En toen leefden er nog grote katers in het Vaartland.

Dit is slechts een uittreksel uit de folkloristische zeden, gebruiken en gewoonten van die gezellige, eigenaardige maar vooral levenslustige mensen van ons Vaartland. We komen er zeker op terug.

Vaertland die scone...

Wil HEYBROECK

- (1) De Willebroekse Turnvereniging is daar later, in de revue «Got na mâu dée !», op een plezierige manier op terug gekomen, met nagaand lied :

MANNEN VAN SAN-FRANCISKO

(Air : La Tonkinoise)

Bij den helm
Had ne schelm,
Een gedrukt affiche gebracht
Waardat opstond men vraagt mannen
Om te maken groote banen.
En wij smullen,
Lieten ons kullen,
Maakten gereed met een goed gedacht
Eenen reiszak vol bagage
En een dikke wolle sarge.
En dan wilden wij overzee
Naar Francis (bis), naar San Francisko
Met de schuit van de Côté
Tot Klein-Willebroek, nam z'ons mee,
Maar daar was «en dépêch» gekomen
'k Heb ze gepakt, 'k heb ze gezien en janverdome,
Onzen boot die was vergaan
En w'hebben Frisko laten gaan.

EEN GROTE GEBEURTENIS IN KLADDEKES' DORP (Willebroek)

«Tallinge, tallinge, tallinge !», klonk het in de straat, waar Kladdeke met zijn vrienden ravotte.

Hier en daar kwamen nieuwsgierige huisvrouwen in het deurgat staan. Kinderen kwamen toegelopen.

«Daar zal weer een schuit met mosselen in 't sas liggen», peinsde Kladdeke, «seffens zal 't weer zijn : Hier zie, Rie, een emmer mosselen halen en zeggen, dat het voor een arm huishouden is !».

In het tuinpoortje zag hij zijn zus Betje, die stond te luisteren, gelukkig zonder emmer.

«Tallinge, tallinge, tallinge !» klonk het weer.

«Voor mosselen belt Petruske toch zo dikwijls niet», redeneerde Kladdeke.

De jongens dachten misschien als hij, want ze staakten het spel en liepen naar Petruske. De kinderen drumden rondom het oud, jichtig bellemanneken, dat veroordeeld scheen om maar «neen, neen, neen» met zijn grijzend hoofd te schudden. Nooit stond zijn hoofden stil.

«Doet gij dat 's nachts ook ?» had Kladdeke eens gevraagd, toen Petruske bij hen in de herberg zat.

«'s Nachts slaap ik en dan weet ik niet, wat ik doe», had Petruske geantwoord.

Kladdeke was met een lang gezicht uit de herberg gegaan, want Petruske had hem zo wijs gelaten als hij was.

Benieuwd gaapten de kinderen 't omroeperken aan.

Een huisvrouw riep :

«Toe, Petruske, kom er mee voor de pinnen, met het nieuws ! Straks branden mijn patatten aan».

't Ventje schraapte de keel en begon :

«Aanstaande zondag in de Apollon, 's namiddags voor 't klein volk en 's avonds voor 't groot, prachtige vertoning van de ...van de...».

Petruske krabde in zijn haar... Er hing een ademloze stilte onder de toehoorders, die niet gewend waren 't omroeperken iets anders te horen aankondigen dan mosselen in 't sas of een uitverkoop.

«Weet ge 't niet meer, Petruske ?» vroeg een vrouw, die dicht bij Kladdeke stond.

«Hij knikt van neen !» zei Kladdeke, «zijn kop zegt het in plaats van zijn mond !».

«Bezie uw eigen», voer de vrouw tegen hem uit, die 't niet dulden kon, dat zulk een bengel met het gebrek van de ouderling spotte.

«Nu weet ik het weer !» zei Petruske. «Toekomende zondag, in de Apollon, 's namiddags voor 't klein volk en 's avonds voor 't groot, prachtige vertoning van de ...van de... chene-motograf !».

Petruske slaakte een zucht van verlichting ; eindelijk was het er uit, dat moeilijke woord. Hij baande zich een weg door de omstaanders en ging in een naburige straat het buitengewone nieuws verkonden.

Twee, drie straten liepen Kladdeke en zijn vrienden mee en keerden dan maar terug, als ze zonder haperen vijf keer achtereen «chene-motograf» konden zeggen. Bij de bakker gingen ze op de stoep zitten, omdat ze daar nooit weggejaagd werden.

«Wat zou dat zijn, een chenemotograf ? vroeg Mil.

«Dat weet ik precies niet, een fottegraf, dat ken ik ; mijn nonkel Fons is fottegraf», antwoordde Kladdeke.

«Dat hadt ge al eerder gezegd, als dat waar was», schimpte Dis, zonder te weten wat een «fottegraf» was.

«Is mijn nonkel misschien geen portretten-trekker ?» deed Kladdeke fier.

«O, een portrettentrekker !» zei Dis.

«Dat is toch hetzelfde !» zegde Mil. «'t Is goed te zien, dat ge van de «boerenkotte» afkomstig zijt !».

«En gij, van waar komt gij met uw plattekazen-gezicht ?» snauwde Dis, «gij peinst zeker, dat ge wat meer zijt, omdat uw vader de kaarsen mag aansteken in de kerk ?».

«Allee, mannen», zalfde Kladdeke, «is dat nu een dag om ruzie te maken ?».

Er was opeens stilte. In de verte klonk Petruske «tallinge, tallinge, tallinge».

Dat deed hen weer aan de voorstelling in de Apollon denken.

«Willen we eens naar den Apollon gaan zien ?» stelde Kladdeke voor.

«Zou daar nu al iets te zien zijn ?» vroeg Dis, «'t zal pas zondag gebeuren en 't is nu nog maar donderdag.

«Alle gelijk», zei Kladdeke, «we kunnen zowel tot daar gaan als hier te blijven».

Ze trokken er heen ; de zaal, waar ze anders wel twintig keer in de week voorbij liepen zonder er naar te kijken, kreeg nu al hun belangstelling. Van verre zagen ze er al veel kinderen staan.

«Ziet ge wel», morde Kladdeke, «dat er al iets te doen is!» en keek daarbij boos naar zijn makkers, alsof er die de schuld van droegen, dat de anderen hen voor waren.

Ze zetten het op een lopen en aan de zaal gekomen, wrongen en duwden ze om in de gang te geraken. Ze profiteerden er van, dat een paar meisjes weggingen om hun plaats in te nemen.

«Plek vergaan, afgestaan», riep Kladdeke.

Nu stond hij vooraan, bijna met de neus tegen de plaatjes gedrukt, die aan de muur waren opgehangen. Hij las wat daarop stond. Sommige woorden moest hij spellen.

«De-tec-tief», spelde hij en wees met de vinger en andere kinderen begonnen ook hier en daar wat aan te wijzen.

«Afblijven!» klonk opeens een zware mannenstem.

Verschrikt keken ze om en zagen in één der gangdeuren de «baas» van de zaal staan.

«Alla, mannekens!» riep deze, «zien moogt ge doen, zolang ge wilt, maar ge moet van alles afblijven!».

Nu was zijn stem heel wat milder, omdat hij er aan dacht, dat het kleine volkie zijn cliënteel moest worden.

«Ge moet allemaal aan moeder vragen of ge zondag naar de vertoning moogt komen zien», stookte de baas hen op.

«Ja, ja», knikten de kinderen allemaal.

«Zal 't schoon zijn baas?», durfde Kladdeke vragen.

«Ge moet eens komen zien, hé!» antwoordde de baas.

Nu blies het twaalf uur op de fabriek. De kinderen liepen heen, want op dat uur moesten ze allemaal thuis zijn voor 't noenmaal.

«Tuur heeft staan vertellen in de straat hoe zulk een vertoning ineem zit», begon Jan aan tafel.

Kladdeke luisterde gespannen.

«Die alweter», morde moeder, «die zal 't wel uitleggen!»

Moeder liep niet op met Tuur, die, volgens haar, al veel te wijs was voor zijn jaren.

«Hij is er al eens heen geweest in de stad», ging Jan voort.

«Dat ze maar met al die sleuren in de stad gebleven waren», mengde vader zich in 't gesprek, «wat zullen ze nog allemaal uitvinden om 't geld uit een mens zijn zak te kloppen!».

Jan zweeg om vader tot grote teleurstelling van Kladdeke, die brandde van nieuwsgierigheid. Ze aten zwijgend voort en toen vader en moeder opstonden, waren ze blij, omdat ze dan ook van tafel wegmochten. Kladdeke lokte Jan in de hof.

«Zeg, Jan», fleemde hij, «vertel nu eens verder van die vertoning».

«Wel, dat zit zo ineem», begon Jan, «vooraan in de zaal hangt een groot wit laken en daar komt van alles op, precies of dat het echt is: huizen, bossen, mensen en beesten; en dat kan bewegen, allemaal. Maar in de zaal moet het donker zijn, zo donker, dat ge geen hand voor uw ogen kunt zien».

«En hoe kunt ge dan 't laken zien?», opperde Kladdeke ongelovig.

«Wel, dat wordt belicht», legde Jan uit.

«O, zo!» zei Kladdeke, alsof hij begreep, hoe alles er toeging.

Aan de achterdeur ging hij roepen:

«Moet ik nog iets doen voor U, deze achternoon, moe?».

Waarop moeder een harde «neen» terugriep.

«Ik trek er vandoor», zei hij in 't voorbijgaan tegen Jan.

«Waar gaat ge naartoe?» vroeg Jan.

«Naar Gust!», riep Kladdeke, terwijl hij wegliep en recht naar Gusts woning stevende.

Daar botste hij aan de deur op diens vader.

«Heila, jongen, ge hebt zeker geen ogen in uw kop?», beet deze hem toe.

Kladdeke durfde niet antwoorden, maar dacht:

«Die ziet er nogal slecht gemutst uit, vandaag!».

Hij riep Gust. Deze kwam met tranen in de ogen opendoen.

«Wat is er gebeurd?» vroeg Kladderke.

«Klop gekregen van mijn vader, omdat ik zei, dat ik zondag naar de vertoning ga», kloeg Gust.

«'k Geloof, dat uw vader een Judas is!» zei Kladderke.

Opeens vloog de deur open. Met een woedend gelaat stond Gusts moeder daar. Ze had het gesprek beluisterd en stootte tegen Kladderke uit:

«Maak dat ge van ons huis wegkomt! Opstoker!... Als onze Gust slagen krijgt, dan heeft hij ze verdiend. Daarom moet zijn vader geen Judas zijn!». «En gij», beval ze Gust, «binnen!».

Ze greep Gust bij de arm en duwde hem in huis. De deur sloeg ze voor Kladderkes neus hard dicht.

Misnoegd droop Kladderke af en keerde naar huis. Achter de tuinhaag zat Jan te lezen.

«Waar hebt ge dat boekken nu weer gehaald?» kwam Kladderke nieuwsgierig vragen.

«Van den Tuur», fluisterde Jan, «daar staat iets in, precies in de aard gelijk ze zondag zullen van spelen; 't is iets over detectieven!».

«Wat zijn dat, detectieven?», vroeg Kladderke.

«Ge moet me gerust laten», antwoordde Jan bitsig, «'t avond in bed zal ik het vertellen!».

«Als ge 't niet doet, breng ik het uit, dat gij altijd boekken van den Tuur krijgt!», dreigde Kladderke.

«Ik zal het echt doen», beloofde Jan, bang voor Kladderkes bedreiging.

Kladderke liet Jan alleen en zocht Stanne en Dis op, met wie hij speelde tot moeder hem riep voor de koffie.

★★

's Avonds in bed legde Jan uit, wat detectieven zijn.

«'k Zou zondag graag naar die vertoning gaan», bekende Kladderke.

«Als het is gelijk Tuur uitlegt, moet het iets plezants zijn», zei Jan.

«Gaat gij er heen?» vroeg Kladderke op de man af.

«En waarom niet?» antwoordde Jan.

«Manneke, als vader dat moest weten!» waarschuwde Kladderke.

Dat deed hij nu, omdat hij zelf geen kans zag om er naartoe te geraken.

«Zoudt ge heel graag meegaan?» drong Jan aan.

«En of!» zuchtte Kladderke.

«Hebt ge geld?» vroeg Jan.

«'k Heb nog twee centen over van de kermis», zei Kladderke.

«'t Kost vijf centen», lichtte Jan hem in.

«Vijf centen, zoveel kan ik tegen zondag niet bijeenkrijgen», kloeg Kladderke.

«'k Zal een cent bijleggen», beloofde Jan, «dan hebt ge er toch al drie!».

Dat deed Jan om Kladderke tot zijn medeplichtige te maken. Kladderke dacht daar echter niet aan; hij had zijn broer wel kunnen omhelzen om die beloofde cent.

Terwijl Jan insluimerde, verzon Kladderke hoe hij aan de andere twee centen kon geraken.

«'s Zondags krijg ik één cent voor snoepgoed; die leg ik bij de drie centen; dan krijg ik nog één cent voor een stoel in de mis... 'k Zal uit de mis blijven», redeneerde hij. Maar neen, schrik hij terug, 't zou kunnen uitlekken... Maar als ik nu eens op de bankkens voor de arme kinderen ging zitten, dan moest ik niets betalen...».

Hij wilde aan Jan zeggen, dat de zaak opgelost was, maar Jan lag te ronken, zoals hij het altijd deed, als hij vast ingeslapen was.

«'k Zal het morgen zeggen», peinsde Kladderke.

Hij wong zich tussen de lakens, lachte gelukkig en sliep in.

★★

's Zondags had Kladderke de vijf centen; Jan was er zelf blij om. De twee broers waren het nog nooit zo ééns geweest als die middag, toen ze naar de vertoning gingen. Terwijl moeder een uitltje ving, de meisjes de keuken in orde brachten en vader in de herberg bij een klant zat te roken, waren ze er zonder «boe of ba» te zegen vandoor gegaan.

«Als ze dat thuis moesten weten!» zei Kladderke.

«Toe, toe!» antwoordde Jan, daar moeten we niet aan denken; we gaan en daarmee uit!».

Aan de zaal gekomen, zag Jan zijn vriend Tuur. Hij liet Kladderke aan zijn lot over en riep hem na:

«Als het straks gedaan is, wachten aan de uitgang, hé!...».

«Ja!» riep Kladderke terug.

Tot zijn grote vreugde vond Kladderke in de gang Stanne en Dis.

Met een «zijt gijlie hier ook?» drong hij tot hen door.

«Dat ziet ge wel!» antwoordde Dis.

«Dat had ik wel gedacht!» riep Kladderke van blijdschap uit.

Ze kochten elk een kaartje en wrongen tot ze binnen geraakten.

«Mannen, vooraan!» beval Kladderke.

Gedrieën stormden ze naar de eerste rij, lieten zich op een stoel vallen en stonden gedurig recht om te zien, wie er allemaal was.

«Veel mannen van onze klas», zei Kladderke.

«Dat was te peinzen», antwoordde Dis.

«Waarvoor zou die piano daar dienen?» vroeg Kladderke.

«Wel, daar zal iemand op spelen», zei Stanne, «dat heb ik toch horen zeggen!».

Plots werden er enige lichten gedoofd.

«Ze gaan beginnen, ze gaan beginnen!» riep men t'allen kant.

Al de lampen werden daarna uitgedraaid; 't werd pikdonker in de zaal en héél stil.

Er werd op de piano gespeeld. In grote drukletters verscheen er iets op het doek, een hele uitleg, die de kinderen niet konden lezen, omdat het bliksemsnel verdween.

«Schoon, he?» kluisterde Kladderke tevreden.

«Ge zegt, dat het schoon is, en ze zijn nog niet bezig!» antwoordde Dis.

Huizen, mensen, paarden en bossen volgden elkaar nu op; ruiters op steigerende paarden.

«Ju, ju, ju, kis, kis, kis!» gingen enige jongens mee op in 't spel.

«Stilte!» beval een zware mannenstem.

Dan schoten de ruiters het geweer af.

«Pif, poef, paf!» riepen de hevigsten.

«Stilte!» werd er een tweede maal bevolen, maar dreigender.

Ze hielden zich allemaal wat stiller. Een heel tijdje nadien stond er op het doek: «Poos».

Da éne woord bleef er lang opstaan. Kladderke trok er een lelijk gezicht naar en morde:

«We weten het al; waarom moet het gemakkelijk woord daar nu zo lang staan; de andere woorden waren à la minute weg!».

De lampen werden weer opgedraaid. 't Werd een getier en gestommel in de zaal, dat er horen en zien bij vergingen. Die achteraan zaten liepen naar voor; wie vooraan zat wilde achteraan zitten.

«Waar zit gij ergens?» riep Jan tegen Kladderke.

«Op de eerste rij!» lichtte Kladderke hem in.

«Ge moet hier komen zitten, hier is 't véél schoner; vooraan schemert het te erg!» raadde Tuur aan.

Kladderke liep naar Stanne en Dis en haalde hen over om achteraan te gaan zitten.

«Tuur kan gelijk hebben», gaf Dis toe, «mijn ogen doen al zeer van al dat geschemer».

Als ze pas gezeten waren, eisten drie meisjes de plaatsen op, waarop nu Kladderke en zijn twee vrienden zaten.

«We zaten hier eerst!» begonnen de meisjes te zaniken.

«Plek vergaan, afgestaan!» antwoordde Jan.

«Dat is zo!» gaf Kladderke zijn broer gelijk, en daarbij, dat ze ginds op de eerste rij gaan zitten, daar staan nog stoelen ledig».

De meisjes mopperden wat en gingen dan ergens anders plaats zoeken.

Na de poos ging het stuk voort en Kladderke vertelde luidop, wat hij over alles dacht.

«Ge moet stil zijn», fluisterde Tuur, «in de stad zijn de mensen zó stil, dat ge een muiskent kunt horen lopen».

Kladderke hield zich koest voor Tuur, die van alles zo op de hoogte scheen.

«Zo iets wordt ge niet moe, he?» zegde Kladderke, toen het stuk ten einde was.

«We komen er nog naartoe», besloten Dis en Stanne.

Ze lazen wel tienmaal het «Tot weerziens!» op het doek.

«Ge zult ons nog wel eens hebben!» riep Kladderke en zwaaide zijn pet tot groet naar het witte doek.

Allen verlieten nu de zaal, waarin het weer hel licht werd en waarvan de deuren achter hen gesloten werden.

Op straat stonden Kladderke en Jan verdoasd, al kwamen zij uit een andere wereld.

Thuis gingen ze zo gewoon binnen als ze maar konden, vonden vader en moeder in de herberg, vroegen of ze mochten koffie drinken en op 't bevestigend antwoord van moeder trokken ze naar de keuken. Als naar gewoonte stonden de boterhammen geboterd in de kast en de koffie op de kachel. Ze namen elk wat ze nodig hadden, aten smakelijk, gingen nog wat vertellen op de bank in de hof over de vertoning en toen de avond viel, kwamen ze in de herberg een «goeden nacht» wensen. Daarna klommen ze naar hun kamer en praatten in bed, tot ze er bij in slaap vielen, over de grote gebeurtenis in hun dorp!

TINE RABHOOY

in haar kinderboek
«Kladderke Mostaard»

uitgave L. Opdebeeck - Antwerpen
illustratie: Edmond Van Offel

JAN HAMMENECKER :

EEUWFEEST VAN ZIJN GEBOORTE

«Moest het nu eens wezen dat ik had aan te wijzen, niet den grootsten Vlaamschen dichter van heden, maar de zuiverste dichtersnatuur, 'k zou waarschijnlijk nogal aarzelen : maar 'k geloof dat ten slotte mijn vinger zou terechtkomen op de borst van Jan Hammenecker, onderpastoor te Londerzeel». Zo schreef Jules Persyn anno 1913 (1).

Sindsdien is Vlaanderen gezegend geworden met talloze andere «zuivere dichtersnaturen» zodat de keuze van de criticus er niet vanzelfsprekend op geworden is. De vraag kan bovendien gesteld worden of Hammenecker nog gelezen en gesmaakt wordt door de jongere generatie. Niets verandert zo snel als de actualiteit, ook in kunst en literatuur. Het literair werk van Jan Hammenecker mag velen verouderd voorkomen, toch hebben kunstminnende en strijdende Vlamingen redenen te over om deze volksverbonden dichter dankbaar te gedenken bij de honderdste verjaardag van zijn geboorte. Voor de Vlaamse literaire wereld is 1978 een jubeljaar, want ook Jules Persyn, Karel van de Woestijne en Jozef van Mierlo zagen het licht in dat gezegende jaar 1878.

Jan Baptist Hammenecker werd geboren te Mariekerke-aan-de-Schelde op 2 oktober 1878. Hij volgde de lagere school in zijn geboortedorp waar hij sterk onder de invloed geraakte van meester Jan van Meerbeeck (een veteraan van 1879). Later zal Hammenecker dankbaar erkennen : «wordt mij gevraagd waar mijn kennen en kunnen vandaan komt, dan vermeld ik mijn meester in het lager onderwijs. Indien ik ergens heb geput, dan is het uit die bron». Van 1892 tot 1901 studeerde hij aan het Klein-Seminarie te Mechelen (Bleekstraat), eerst als humaniorastudent (van de «septième préparatoire» tot de «rhétorique»), nadien als seminarist («cours inférieur de philosophie» in 1899-1900 en «cours supérieur» in 1900-1901). Zijn humaniora beëindigde hij als «primus perpetuus». De filosofie als zevende op tweeëntachtig. Dank zij de bereidwillige medewerking van de huidige leraar geschiedenis aan het Klein-Seminarie te Mechelen, Lic. Michel Geerts, heb ik nog enkele manuscripten teruggevonden uit die periode. Het betreft de academiewerken : «Over den Dichtergeest van Guido Gezelle» (1899), «Over

Schaepmans Pennestrijd» (1900), «La Poésie franco-belge de nos jours» (1900). Dit laatste opstel werd bekroond, zoals ook twee andere die echter onvindbaar zijn : «O.L.V. van Hanswyck», (Composition lyrique) van 1998 en «Moeder en zoon» (narration) van 1897.

Van 1901 tot 1905 verbleef Hammenecker op het Groot-Seminarie te Mechelen (Koeistraat of F. de Mérodestraat). Uit die periode stamt zijn vriendschap met Jan Hallez (de kunstcriticus uit Sint-Amands), Arthur Boon (kanunnik, prof. te Leuven, neerlandicus, D.F. voorzitter, stichter K.V.R.O. ; uit Blaasveld), Theodoor Van Tichelen (bijbelkenner), Floris Prims (archivaris) e.a. Ook met Lodewijk Dosfel, Frans Van Cauwelaert, Dr. August Laporta e.a. was de jonge Hammenecker goed bevriend. Uit de Mechelse periode dateert menig gedicht uit de bundel «Verzen» (o.a. deze ter nagedachtenis van de overleden mede-seminarist Albrecht Bosserez). Was hij op het Klein-Seminarie «classicus» geworden, genietter van Homeros en Sophocles (naast Gezelle, Vondel, Verriest, Rodenbach, e.a.), op het Groot-Seminarie werd hij een man van de bijbel. Zowel oud. als nieuwtestamentische figuren en themata zullen in zijn later werk een belangrijke rol spelen. Zijn hang naar de heilige Schrift dateerde reeds uit de tijd van meester Van Meerbeeck en de «printjes van de gewijde geschiedenis» in Mariekerke. Zeer actief is de jonge Hammenecker geweest in het studentenleven. Hij was de bezieler van de Mechelse jonge schrijversgroep «Algelik» ; woonde vaak de vergaderingen van studentengilden bij (o.a. «Jong en Moedig» te Dendermonde). Hoewel hij graag franse dichters las (o.a. P. Verlaine), foutloos en vloeiend Frans schreef, toch was hij een strijdend Vlaming. In vuur en vlam stond hij voor de Vlaamse zaak. De Vlaamse romantiek à la Rodenbach had hem te pakken, ten bewijze menige heftige uitspraak in «Voor een Ziel» en ook vele radikaal klinkende verzen. Zijn vlaamsgezindheid zindert doorheen een goed deel van zijn literair oeuvre.

Na zijn priesterwijding op 30 april 1905 wordt Hammenecker poësis-leraar aan het Sint-Jozefscollege te Aarschot. Met zijn studenten bestudeert hij Gezelle en Vondel. Hij komt onder de invloed van de Tachtigers, van Prosper Van

Langendonck, ook van enkele Franse dichters. Naast vele andere gedichten schrijft hij in Aarschot zijn «hellenistische» verzen «Koré» en «Antigone». In 1908 verschijnt zijn eerste bundel **Verzen** (ongeveer de helft ervan was geschreven tijdens de seminariejaren). Te Aarschot werkt hij ook volop aan **Van Christus' Apostelen** dat in 1913 zal gepubliceerd worden.

Ondertussen is hij echter «weg-benoemd» uit Aarschot. De verplaatsing uit het studentenmilieu naar de Brusselse grootstadparochie moet hem zeer zwaar zijn gevallen. In 1911 wordt hij onderpastoor te Schaarbeek Sint Aleydis en godsdienstleraar aan de Rijksmiddelbare School voor Jongens. Einde 1912 wordt hij als onderpastoor overgeplaatst naar Vorst-Brussel Sint Denijs, waar hij een «Vita» in verzen zal schrijven van de patrones Sinte Alena. Op 13 juni 1913 wordt hij onderpastoor te Londerzeel Sint Jozef waar hij de jonge Gerard Walschap leert kennen (geb. 1898) die hij aanmoedigt en steunt bij zijn schrijversdebuut. De later beroemd geworden auteur Walschap zal Hammenecker steeds dankbaar blijven gedenken. Ruim veertien jaar zal Hammenecker te Londerzeel-Heide verblijven : literair gezien zijn vruchtbaarste periode. Op 8 december 1927 wordt hij pastoor in het kleine gehucht Westrode (Wolvertem) waar hij vroegtijdig overlijdt, na een pijnlijke en ongeneeslijke ziekte, op 13 juni 1932. Zijn lichaam rust er in een grafkapel met het opschrift : Hij beminde zijnen God.

Hammenecker's letterkundig werk omvat nogal uiteenlopende genre's. Naast de nogal romantische (autobiografische) studentenroman **Voor een Ziel** (1922, Standaard-Bibliotheek) waaruit zijn sterk Vlaams bewustzijn, zijn religieus-mystieke aanleg en zijn liefde voor Gezelle blijkt, kan men drie soorten werken onderscheiden : dichtbundels, mystiek proza, heiligenlevens.

Tot de eerste groep behoren o.m. (deze lijst is niet volledig) : **Verzen** (1908, J. Van Lantschoot, Dendermonde) daterend uit de Mechelse en Aarschotse perioden ; **Van Christus' Apostelen** (1913, L'Emulation, Vorst-Brussel) waarin hij op lyrische wijze de bijbelse roepingsverhalen van de apostelen transponeert en a.h.w. actualizeert ; **Gebeden vóór het Heilig Hart** (1918, Veritas, Antwerpen) waarin hij zijn vurige devotie tot het Heilig Hart en zijn gevoelige Jezusmystiek uitzingt ; **Excubiae** (1926, Standaard Boekhandel, Brussel), zeven «waken» voor het «Ecco Homo» beeld, waarin zijn nogal doloristische kruis- en lijdensmystiek tot poëtische expressie komt. Verder : zijn hellenistische zang **Koré**, gepubliceerd in «Vlaamsche Arbeid», 1919, zijn **Poema Missale**, een berijmde Vlaamse

Mis, verschenen in «Dietsche Warande en Belfort», 1926.

Zijn mystiek proza is hoofdzakelijk te vinden in zijn **Colloquia I** (1923, Het Vlaamsche Land, Antwerpen) en **Colloquia II** (1929, Wils, St.-Amands), waarin een paginering ontbreekt «want in God zelf is geen tijd, geen opeenvolging, en voor wie met God omgaat, bestaat ook geen tijd, geen opeenvolging. 't Is alles een onverdeeld heden» (Theodoor Van Tichelen). **Colloquia I** zijn sterk dogmatisch en bijbels gevoede gesprekken met de Drievuldigheid over de Drievuldigheid, terwijl **Colloquia II** een lyrische en symbolisch geladen ontboezeming is over de heerlijkheden van de Schepping Gods.

Tenslotte het derde literaire genre : het hagiografische. Er is vooreerst het middeleeuws-innige **Zoo zuiver als een Ooge** een drieluik over de Vlaamse heiligen Ludgardis, Ida van Leeuwen en Aleydis van Schaarbeek (1918, Veritas, Antwerpen) ; vervolgens **Leven en marteldood van Sint Alena** ; «vitae» over de Romeinse heiligen **Sint Caecilia** (1928, Voor God en 't Volk, Antwerpen), **Felicitas** (1928, Voor God en 't Volk, Antwerpen) ; biografieën van **Gemma Galgani**, **Fédéric Ozanam**, **Vincentius-Maria Strambi**. Zoals reeds aangestipt is dit bibliographisch overzicht onvolledig. In tijdschriften zoals «Dietsche Warande en Belfort» publiceerde Hammenecker tal van gedichten en prozastukken die ik niet vermeld heb.

MARIEKERKE EN DE SCHELDE

Weinige dichters hebben zo heemverbonden geleefd en geschreven als Jan Hammenecker. In dit jaar van het dorp (1978) is dit een bijkomende reden om deze trouwe Scheldezoont te gedenken. Wie Hammenecker en zijn letterkundig werk wil verstaan en waarden moet weet hebben van het oude vissersdorp, van de dijken met de notelaren, van het op en neer gaande Scheldewater, van het zompige Klein-Brabantse land. Het is het levende décor van zijn dichterlijk woord.

«Het bedrijf van Mariekerke is op de Schelde, met de visschers en langs den dijk tegen het dreigement van den stroom. Het uitzicht dat de menschen er voortdurend onder de oogen hebben is een water-landschap. Met hooge tij snuift ge er een scherpe zeelucht. Met lage tij liggen de schorren bloot, ruischt het riet en geeft het slib zijn prikkelenden zouten wasem af. Wanneer de bonkige booten uitvaren met geweld van roeiershanden of een enkel donkerbruin zeil, dan merkt men pas hoe eindeloos, aan die bocht, de watervlakte is in de schuinsche stra-

JAN HAMMENECKER

(1878 - 1932)

**'K ZAL ZOOLANG
IK ADEMHALE
SPREKEN MET
ONTROERDE TALE
OVER U,
MIJN SCHELDESTROOM !**

len van een ondergaande zon. Dit landschap met zijn licht, zijn kleur en zijn beweging is de ondergrond geworden van dichter Jan Hammenecker's wezen», aldus Jozef Muls (2). Mariekerke is veel veranderd sinds Hammenecker's jeugd, maar de Schelde is goddank nog altijd de Schelde gebleven (ook al is de visvangst meer dan voltooid verleden tijd) en het Maria-kerkje blijft er onwrikbaar en toch zo intiem en gezellig op de dijk geplant. Onwrikbaar als het Godsgeloof van Hammenecker dat als een gouden draad vastheid geeft aan wat hij denkt en schrijft. Verrukkelijk in zijn simpelheid. «Van de innigheid van zijn dorpskerkje, Baesrode - Maere Virginis, zoo luidde de naam van Mariekerke in de oorkonden van de XIIIe eeuw, is iets op hem overgegaan. Het kerkje uiterlijk van Sint-Amands gezien of van aan den overkant van de Schelde, heeft wat van een droom», aldus Jos van Reusel (3). En doelend op de kerk van zijn doopsel schreef de dichter ooit : «Mariakerke, moeder van mijn kersten leven».

De Schelde, hij kan er nooit over zwijgen. Hij geraakt er nooit over uit-gedroomd (en Hammenecker kón dromen en staren...). In de autobiografische roman **Voor een ziel** laat hij de hoofdfiguur Arthur dichten :

«'k Zal zoolang ik ademhale
spreken met ontroerde tale
over u, mijn Scheldestroom !

't is al lang dat ik bedolven
ben in uwe blonde golven,
dat ik mij ver-scheld-erd droom :

dat ik ben gelijk het water,
dat ik bij mezelfen tater,
zoo de baartjes in het riet»,

(Voor een Ziel, blz. 67).

Heeft er in Vlaanderen wel ooit een dichter zo ontroerend de lof van de dijken bezongen als Hammenecker ? Zij hebben iets religieus : ze liggen zo loom en moe, en toch, in al hun stoerheid zijn zij ontzagwekkend en schenken geborgenheid.

«Gelijk een reus, die viel in lastig vrachten-sleuren,
zoo ligt de dijk nu mat in purpergrauwe kleuren,
alsof hij moede waar van al het goud te schragen,
dat boven zijnen rug de zon heeft opgeslagen»,

(Verzen, blz. 108)

Ook deze beschrijving uit de roman **Voor een Ziel** is typerend voor Hammenecker's zicht op het vertrouwde Schelde-landschap :

«Een dijk met notelaren is schoon; doch nergens stonden er notelaars zoo voortreffelijk als hier, te Vlassenbroek, in de grond; noch waren zij ergens zoo vroom patriarchaal. Sedert wanneer hing die blauwe mistigheid hier als een vereeuwigde droom in die reusachtige kruinen? Sedert wanneer groeide dit grijze mos in die handbreede garren dier stammen?... De dijk zelf liep als een baan van licht onder de dubbele rij notelaars heel ver; en ginder, waar de boomstammen elkander gingen raken, daar scheen het, dat zij weer uiteenschoten om nieuwe dreven te vormen, dreven van licht, licht zonder einde! Beneden die lichthalle van notelaars lag de polder met zijn overdadige plantengroei! het groen der graszing scheen bleek en bestoven; het goud der tarwe liep naar het wit; en zoo met licht overgeeseld was heel dit landschap, dat eens oogen er waterachtig van werden».

Hammenecker ziet de natuur op persoonlijke manier: met de ogen van zijn gevoelig hart. Bewonderend, dromend, minnend. In het gewone van de alledaagse wereld ontwaart hij een andere werkelijkheid, de beelden mengend met elkaar, de perspectieven in elkaar schuivend, ziende en interpreterende. Zonder deze wereld van water, bomen, dijken, sterren, akkers, te verlaten beweegt de dichter zich in de wereld van zijn dromen en bespiegelingen, in de bovenaardse realiteit.

«Ik zie zoo graag die boomenstad weerspiegeld staan in 't water, en met kruin en stammen dromen gelijk een kathedraal, waardoor de vespers gaan en, zangerige zachtheid gansch, mij tegenstroomen»

(Verzen, blz. 10)

«Het water is me steeds onuitsprekelijk lief geweest en 'k wou daarom, o Heer, dat ik U lovend om dit Water, iets van mijn liefde tot dit water kon mee laten neuren», zo bidt de dichter in zijn **Colloquia II** (XII, Het Water). De biddende, God-lovende ziel, ademt vanuit haar eigen leefwereld, spreekt vanuit de dagelijkse en vertrouwde omgeving. Haar taal is de echo van het stille fluisteren van de natuur.

«Heer, ik heb altijd graag gewandeld de dijken langs, vooral om 't Water, want ja: 't Water is me bijzonder lief; doch ook om de dijken zelf, de groote zeedijken met hun zekerheid, dat zij met hun logge rompen de lage landen beschutten. De dorpen erlangsheen durven sedert eeuwen achter die dammen te liggen argeloozer dan een kipsel kuikentjes, waar de klokken omtrent is: de dijken zijn sterk!... Ik heb voor de dijken ontzag, ontzag voor de spaden, ontzag voor de delvers, ontzag voor de

kruiers, ontzag voor het zweet van de naamloze duizenden, die karweiden en herkarweiden aan deze dijken-tot-aan-de-zee! In de geschiedenis van mijn denken staan de dijken als 't kloekste bewijs, dat alles overwonnen wordt door arbeid, die niet versaagt. De menschen kunnen veel» (**Colloquia II**; XIII. De Bergen). Hammenecker bidt natuur-gebonden. Maar zijn kosmisch getinte mystiek is in een en dezelfde adem ook sociaal gekleurd. De natuur én de mensen: het beide is hij tot in het diepst van zijn gemoed onlosmakelijk verbonden.

ZIJN VOLK WAS HEM ZO LIEF

Mariekerke is méér dan een rij huizen en wat hobbelige wegen. Mariekerke dat zijn ook de verwanten en de vrienden. De Schelde is méér dan water vloeiend tussen hoge dijken met notelaren: dat zijn ook de varende en zwoegende vissers. Hammenecker hield van zijn ouders en van zijn familie, hij verstond de taal van het vissersvolk. Zijn vader was veldwachter te Mariekerke. Zijn moeder Virginia Van Hemelrijck stamde uit een visvetersfamilie. De **Gebeden vóór het Heilig Hart** zijn aan haar gewijd:

«Indien ik bid, en 't bidden vind
de puikste poëzie,
dan heb ik dat van Die!»
Mij liefst van alle, alle stervelingen

Aan haar dankt hij zijn vroomheid, zijn gevoelig hart, zijn Vlaamse aard. In zijn **Colloquia II** (XXI) looft hij God om zijn moeder: «Zij dan geprezen, o Schepper der goede dingen, om mijn eigen moeder, onder de goede dingen voor met veruit het allerbeste! Mijn moeder: een zeer eenvoudig, en daarom wellicht: zoo wonder een wezen: zulk verbijsterend diep mysterie van klaar eenvoudig zijn». En wanneer hij in de slot-meditatie van **Colloquia II**, sprekend over de Moeder Gods, de «Theotókos», het vers van Gezelle citeert zal hij ook nog aan zijn eigen moeder hebben gedacht: «dat mint en dat moedert».

Hammenecker leefde zeer familie-gebonden (zie o.m. het doodsprentje van zijn zuster Valentine). Zeer gehecht was hij aan zijn opvoeders, vooral aan meester Jan Van Meerbeeck. Trouwe vriendschap bond hem aan vele studiegenoten en geestesverwanten (vgl. de gedichten ter nagedachtenis aan de overleden medeseminarist J.A. Bosserez; het huldegedicht aan Frans Van Cauwelaert bij zijn huwelijk; het gedicht bij de eerste mis van Jos van Reusel, enz.). En is niet zijn devotie voor zovele heiligen, zowel Vlaamse als Romeinse, devotie die uitgroeit tot een ontroerend en stichtelijk woord-getuigenis, niet een

reële vorm van zijn sociale gerichtheid ? Zijn mens-lievendheid krijgt vooral gestalte in zijn verbondenheid met het vissersvolk van Mariekerke. Hun leven op het water, hun bewegen op het ritme van de ebbe en de vloed van de stroom, hun zwoegen, moet op hem een diepe indruk hebben gemaakt. Men leze slechts het enig mooi gedicht «Op de Schelde» in **Verzen** (blz. 40-41) om er zich van te vergewissen.

Hammenecker verstaat het spreken van de Scheldevisseren. Zijn hart klopt op dezelfde maat als het hunne. Zou zijn apostelencultus niet te maken hebben met deze liefde tot het Mariekerkse vissersvolk ? Hoe dan ook ; wie zijn bijbels geïnspireerde dichtbundel **Van Christus' Apostelen** leest, «ziet» het evangelie gebeuren op en aan de Schelde, «hoort» het in de echte visserstaal. Leven op het water, ademen met het water, vissen en roeien, Hammenecker weet wat het is. Zijn jeugdervaringen maken hem enigszins verwant met «Andreas, Simon, Jakob, Jan die Christus zagen». Tot de apostel Joannes, de donderzoon, Jezus' boezemvriend, de ziener en de dromer, die duidelijk de voorliefde van de dichter geniet, klinkt het gebed :

«Gij waart een jongere zoon van vrome visscherslieden, die leefden naast het Meer aan 't strand van Bethsaïde ; en 'k weet zoo goed, dat visscherszoon-zijn prachtig is ! Dat is : bij erfelijkheid, door 't lichaam voelen varen het grootsch rythmeeren van een meer vol wentelbaren, die gingen, gaan en majestatisch blijven gaan : Dat is : van kindsbeen af, op breede zeeadansen, met 't lichte vaartuig meê, van bare op bare dansen, omregenboogd door de aureool, die riemen slaan uit 't water in gekraal van diamanten perels om 't zwoegend lijfbeweeg der nooit vermoeide kerels, der Visschers, Prinsen van het wijde waterveld !»

(S. Joannes, 1)

Een ondubbelzinnige uiting van zijn volksverbondenheid is Hammenecker's flamingantisme. Reeds in zijn studententijd is hij pijnlijk getroffen door het onrecht dat aan het Vlaams volk, op cultureel en sociaal gebied, wordt aangedaan. Door zijn contacten met Fr. Van Cauwelaert, Lod. Dosfel, Mej. Belpaire, door zijn vriendschap met A. Boon, J. Hallez, e.a., door zijn optreden in de studentengilden, werd zijn vlaamsbewustzijn aangescherpt. Hammenecker heeft niets tegen de Franse taal en cultuur (die hij wellicht beter kende dan heel wat franskiljonse bourgeois uit Gent of Antwerpen). Maar hij heeft het tegen de fransdolle bastaards in Vlaanderen :

«Fransche blaai staat niet fraai ;
wij zijn voor meer geboren !
Gaat aan met al uw vreemd gekraai !
Ons toch kan niet bekoren
wat valsch in de oren klinkt»

(«Strijdlid», **Verzen**, blz. 55)

Hij zet de traditie van Gezelle, Rodenbach, Verriest e.a. verder. «Wees Vlaming die God Vlaming schiep». Zichzelf worden. Strijden voor de eigen waardigheid.

«Wij willen ook met hand en tand
voor 't Vlaamsche land
ons welgezind verweren ;
wij vechten nu niet meer met goedendag en speeren ;
maar houden eigen taal en zeden hoog in eeren,
en zullen immeraan door al ons doen en denken
aan 't Vlaamsche land een eigen grootheid schenken»

(«1302», **Verzen**, blz. 89)

Zijn gedicht «Kortrijk» (**Verzen**, blz. 98-100) eindigt met de kreet : «Waar Vlaanderen wereldgroot, 't waar niet te groot voor mij». Het mag alles ontstuimig-romantisch, hartstochtelijk, heftig klinken. het is in ieder geval welgemeend, en zeer begrijpelijk gezien de reële wantoestanden, de onwil en het onbegrip van de machthebbers ; politici, kapitalisten, bisschoppen, bourgeoisie, koningshuis. Vanuit zijn «katholiek en Vlaams» ideaal moet men ook Hammenecker's anti-Verhaeren-affect begrijpen. Mettertijd zal zijn negatief oordeel over deze «afvallige» wel gemilderd worden en zal de positieve waardering voor deze begaafde streekgenoot uiteindelijk toch blijken.

Dit flamingantisme heeft Hammenecker niet belet een nogal vaderlandse toon aan te slaan in zijn Konings- en Kardinaalsentaten (zat de overwinningroes en het oorlogspatriotisme er voor iets tussen). Hoe dan ook met de jaren is zijn vlaamsgezindheid enigszins «gerijpt», evenwichtiger geworden. Dit blijkt o.m. uit de inleiding op **Zoo zuiver als een Ooge** waar hij het in 1908 verschenen gedicht «Hoe Lutgardis lam is geworden» herneemt met als commentaar : «mijn levensopvatting is in dezen (nl. zijn vlaamsgezindheid) geenszins gewijzigd. Toch moet het mij van het hart dat wij niet zoo hardnekkig naar heiligheid als naar Vlaamschheid streefden... wij geleken meer aan Rodenbach dan aan Berchmans... wij moeten Vlaming zijn ; doch ook heilig ! vooral heilig» (blz. 8-9).

Het Vlaamse en het christelijke waren voor Hammenecker onlosmakelijk aan elkaar gekoppeld, maar gaandeweg besefte hij hoezeer het christelijke toch moest primeren. Dit zal hem wellicht niet hebben belet innig mee te voelen met zovele priesters-collega's die omwille van hun vlaamsgezindheid vernederd, vervolgd, getergd, gekraakt zijn geworden door hun eigen verfranste, volksvreemde geestelijke overheid.

HIJ BEMINDE ZIJNEN GOD

Jan Hammenecker was een mystieke ziel, een religieuze natuur, een vroom man. Zijn gods-

dienstigheid was terzelfdertijd zeer affectief geladen en sterk dogmatisch gekleurd en bijbels geïnspireerd. Zijn Godgerichtheid vervreemde hem echter geenszins van zijn omgeving, zijn Schelde, zijn vissers. Integendeel vanuit zijn doorleefde Godsrelatie en vanuit zijn Christus-cultus kreeg zijn alledaagse wereld een nog diepere betekenis en een nog fundamentelere waarde. Zijn religie bond hem nog sterker aan de zijnen, zij was hoegenaamd niet wereldvreemd toch voerde hem langs de wereld van mensen en dingen naar de hoogste top, naar de diepste grond, naar de breedste horizon van alle werkelijkheid, naar God. Zijn hele leven was één bedetocht : «Ik was altijd als op een beevaart naar Scherpenheuvel» (**Colloquia II**, n° XXII). Vond hij bidden niet «de puikste poëzie»? En wellicht ook omgekeerd. Leven en dichten en bidden en denken en liefhebben : het vloeide bij hem spontaan in elkaar, het een wekte en bevruchtte het ander. Bij zijn overlijden in 1932 schreef Gerard Walschap : «Hem was het dichten iets onontkoombaars als ebbe en vloed van zijn Schelde» (4).

Hij was een religieuze dichter, niet alleen omdat hij in zijn poëzie vaak God, Christus, de apostelen en de heiligen ter sprake bracht (ook daarom natuurlijk), doch eveneens omdat het hem vaak te doen was om het uiteindelijke, het allerlaatste, het onvoorwaardelijke. Religieus was hij, niet alleen in zijn **Van Christus' Apostelen**, zijn **Gebeden vóór het Heilig Hart**, zijn **Excubiae** (gebedswaken voor het «Ecce-Homo» beeld), zijn **Poema Missale** (berijmde nederlandse Misteksten), zijn **Colloquia I** en **II** (mystieke beschouwingen over het mysterie van de Drieuldigheid en over de heerlijkheden van de schepping Gods), zijn heiligenlevens, zijn diverse communieverzen en vrome gelegenheids-gedichten, doch in **zekere zin** doorheen zijn ganse literair oeuvre. Wanneer hij de Schelde met de dijken en de notelaren, de zwoegende, varende vissers, het Klein-Brabantse landschap bezong, wanneer hij opriep tot Vlaamse strijd, wanneer hij piëteitsvol zijn moeder, verwanten en vrienden met poëzie bedacht, dan kon dit gebeuren met een hartstochtelijkheid én een innigheid die zijn diepste roerselen en sterkste banden verried. Met lijf en ziel was hij aan Scheldeland en Scheldevolk gebonden. Peinzend en minnend staarde zijn dromende blik vanuit deze vele gebondenheden naar de diepste diepte, de verste verte, de meest wijde horizon. Hammenecker kon niet oppervlakkig of banaal zijn. Achter de schijn taste hij naar het wezenlijke. In het voorbijgaan zocht hij naar het eeuwige. In mensen en dingen beminde hij zijnen God.

Deze «religieuze» (in brede zin van het woord) interpretatie van Hammenecker's denken, schrijven, dichten, heb ik uitvoerig toegelicht in mijn bijdrage «**De dichter is een theoloog**» in het **Jaarboek 1978** van de «Vereniging voor Heemkunde in Klein Brabant» (het speciale Jan Hammenecker nummer n.a.v. zijn eeuwfeest).

Uiteraard is in Hammenecker's poëzie en proza niet alles evenwaardig. Dat er ook derde-rangswerk in voorkomt ontdekt men reeds bij het doorbladeren van de nochtans zorgvuldig uitgekozen en kritisch samengestelde **Bloem-lezing** (in 1934 verschenen bij gelegenheid van de inwijding van de grafkapel te Westrode. Dat heel wat van zijn werk vandaag de dag qua stijl, beeldspraak, genre en vorm als verouderd voorkomt, hoeft niemand te verwonderen of te ergeren. In zijn religieuze, theologische en filosofische opvattingen was Hammenecker ontegensprekelijk een kind van zijn tijd, zodat vele gedichten en prozastukken waarin deze opvattingen weerspiegeld liggen, vandaag de dag velen maar moeilijk zullen aanspreken en bekoren. Dit kan het geval zijn voor zijn heiligenlevens, zijn **Gebeden vóór het Heilig Hart**, zijn **Excubiae** e.a. Toch blijft heel wat ook nu nog genietbaar. Ik denk zo aan sommige gedichten uit zijn eerste bundels **Verzen** en **Van Christus' Apostelen**, vooral aan zijn «natuurgedichten», aan zijn latere gedichten zoals «Juni», «Gelijk een hagedisje». En wie wordt er niet sterk aangegrepen door het overbekende «Angelpijn»?

Hopelijk zullen velen Jan Hammenecker gedenken in 1978 — het jaar van het dorp — samen met het jubilerende Mariekerke-aan-de-Schelde, de aloude «Stadt Poorte ende Vryheit van Sinte Marie 1228», die 750 jaar geleden haar stadskeure ontving van Hugo I de kastelein van Gent (5). Jan Hammenecker is een roemrijke bladzijde uit de geschiedenis van het vissersdorp, van de Vlaamse beweging, van de nederlandse literatuur. Wij gedenken hem dankbaar én fier.

Prof. Dr. Herman-Emiel MERTENS
Gewoon Hoogleraar K.U. Leuven

- (1) Jul. PERSYN, **Kritisch Kleingood**, Hoogstraten - Antwerpen, 1913, blz. 259.
Buiten het eigen werk van Jan Hammenecker zelf vermeld ik als geraadpleegde bronnen : Jozef MULS, **De Krans van Laurier**, Tielt, 1945 : Jan Hammenecker Dichter van de Schelde, blz. 168-183. Jos. van REUSEL, **Jan Hammenecker**, Lier, 1945.
- (2) J. MULS, a.w. blz. 168.
- (3) J. van REUSEL, a.w. blz. 44.
- (4) Gerard WALSCHAP, **In Memoriam**, in **Dietsche Warrande en Belfort** 1932, blz. 549.
- (5) Zie Lodewijk MAEREVOET, **Mariekerke-aan-de-Schelde**, Vlaamse Toeristisch Bibliotheek, 1973 ; ook diens **Bijdrage tot de Studie van de Woordenschat van de Scheldevissers te Mariekerke**, Kon. VI. Akad. Taal en Letterkunde, 1961.

BEKNOPTE HISTORIEK VAN DE CONGREGATIE DER DOCHTERS VAN MARIA

De Congregatie der Dochters van Maria is ontstaan uit een Zondagsche Vergadering die door E.H. Joannes Benedictus De Clerck, pastoor van Willebroek werd gesticht.

Het doel van de stichter was (citaat uit een oud handschrift), «te verenigen een zeker aantal jonge dochters die zich genegen voelden om den Heer oprecht te beminnen en uitsluitelijk te dienen, ten einde de gemeente meer en meer te stichten, de zieken bij te staan en de kinderen in deugd en wetenschap te onderwijzen». (einde citaat).

De leden van de Vergadering kwamen op gestelde tijden bijeen om te bidden of een korte onderwijzing bij te wonen. Hun aantal van 6 bij het begin steeg welhaast tot 70 leden. Het was echter nog geen klooster, maar :

in juli 1792 kwamen 2 jonge dochters, die tot de Zondagsche Vergadering behoorden bijeen wonen, namelijk :

Maria Magdalena Van Leuven, geboortig van Willebroek en Christina Morian van Antwerpen, vroeger begijntje te Mechelen. Ze zonderden zich af in een huis van de Dorpstraat «Het Roosken» (1).

De 2 jonge dochters beoefenden de kloosterdeugden en deden school voor de meisjes van Willebroek.

Maar de woning midden de huizen gelegen, scheen weinig geschikt voor verdere ontwikkeling. Daarom kocht Pastoor De Clerck in 1793 een bouwvallig huis naast de kerk gelegen. Na de nodige verbeteringen en aanpassingen werd het door de zusters betrokken op 25 november 1793.

Die dag kwam een derde zuster hen vervolgen : Carolina Janssens uit Willebroek. Het Convent werd de «Berg van Calvaar» geheten. Pastoor De Clerck schreef een levensregel voor die zijn verstorven en boetvaardigen geest weergaf.

Maria Magdalena werd tot overste aangesteld.

De zusters gaven in hun huis onderwijs aan meisjes en jongens, gingen zieken bezoeken, die 's nachts bewaken en doden lijken waar het hen werd gevraagd. 's Zondags gaven ze Catechismuslessen ook voor kleine jongens en na het lof had de Zondagsche Vergadering plaats in het Convent. Die Vergadering hield op te bestaan in 1850. Ze had aan het klooster 17 roepingen geschonken. 1794 bracht 3 nieuwe roepingen. Maar het zou tot 1808 duren tot er nog

iemand intrad. Van dan af vergrootte de groep geleidelijk.

In 1795 was de rijke juffrouw Joanna Catharina Verdict, van Ruisbroek, het leven van de zusters komen volgen, zonder zich echter als kloosterlinge te verbinden. Ze stierf op 19 december 1850. In haar testament liet zij een groot deel van haar goederen in meubelen aan het klooster, mits bijzondere voorwaarden, onder andere : de kinderen te onderwijzen, bijzonder in de christelijke lering en hen nuttig handwerk te leren volgens hun staat. Juffrouw J.C. Verdict wordt als een grote weldoenster van het klooster beschouwd. Haar grafsteen ligt in de grot in de kloostertuin.

De kleine gemeenschap leefde in grote vurigheid en ijver onder de geestelijke leiding van de stichter. De scholen bloeiden en de zusters leefden gelukkig in hun sober bestaan. Eenvoudigheid was hun eigen kenmerk.

Maar de beproevingen lieten niet op zich wachten.

Pastoor De Clerck weigerde de eed van getrouwheid aan de Franse republiek af te leggen en moest naar Duitsland vluchten in 1797. De zusters voelden zich verstoken van geestelijke hulp en bestiering, maar vanuit zijn ballingschap schreef pastoor De Clerck brieven met geestelijke leiding en aanmoediging. (Er bleven brieven van bewaard). Na 3 jaar kon hij terugkeren, maar werd spoedig daarna ziekelijk en bezweek op 4 juli 1804 aan een vreselijke kwaal.

Toch had hij het geluk gehad op 26 april 1803 het nieuwe klooster in te wijden.

Dit nieuwe klooster was een noodzakelijkheid geworden, want de scholen hadden zich uitgebreid.

Op 12 mei 1902 werd de eerste steen gelegd door Magdalena Van Leuven. Op 9 april 1803 konden de zusters het betrekken.

Het tweede zwaar verlies voor de gemeenschap was het overlijden van Moeder Magdalena Van Leuven op 1 december 1849. Ze werd niet alleen beweend door de zusters, maar ook door de inwoners van Willebroek.

Pastoor De Clerck liet de zorg voor zijn zusters over aan Pater J.J. Vaes van de Minderbroeders van Mechelen, hij bestuurdde de zusters tot aan zijn dood in 1847. Dan was het E.H. Pauwels, pastoor van Willebroek, die de vergadering leidde tot 1853. Moeder Magdalena Van Leuven werd als overste opgevolgd door Moeder Josepha Dillewijns.

Tussentijd was er de uitbreiding in het onderwijs gekomen : een Franse klas, een naai- en spinschool werden opgericht. Al die tijd werd er druk gewerkt om de gemeenschap een definitieve goedgekeurde regel te bezorgen. Maar het zou duren tot 19 juli 1851 dat Moeder Dillewijns de nieuwe regel kon aanbieden aan Kardinaal Sterckx en hem vragen een kloosterkleed te mogen dragen.

Deze regel of beter Statuten waren opgesteld door de zusters met behulp van de abt Van Ommeren van de abdij Bornem en Pastoor Pauwels. Hij werd goedgekeurd op 11 februari 1852. Ook de regel van Sint Augustinus werd opgelegd.

Vanaf 30 maart werden Regel en Statuten door de zusters beleefd, ze kregen ook een naam «Dochters van Maria».

Het afleggen van de geloften zou plaatshebben op 27 juli.

Op 16 juli begonnen de zusters hun retraite onder begeleiding van Pater Verkest, Jezuiet.

«Bij het sluiten den 27n juli, ontvingen zij schriftelijk de kerkelijke goedkeuring hunner Vergadering, met het bezoek van den Z.E.H. Mangelschots, deken van Wolverthem, gemachtigd om dien dag hun kloosterhabijt te wijden».

27 Juli 1852 was dan eindelijk de grote dag. Kardinaal Sterckx zelf kwam naar Willebroek om de geloften te ontvangen. In de parochiekerk had de plechtigheid plaats. Heel de parochie vierde mee.

Moeder Josepha Dillewijns werd bevestigd in haar ambt van overste. Zijne Eminentie ontsloeg de zusters vanaf die dag van het ziekenbezoek om zich alleen te kunnen wijden aan de scholen en gaf de toelating om het H. Sakrament in hun bidplaats te bewaren en er de zondagsmis bij te wonen.

Ze kregen ook de toelating om een nieuwe kapel te bouwen. Op 10 augustus reeds werd aan de bouw begonnen.

Op 16 maart 1853 kregen de zusters eindelijk een geestelijke directeur uitsluitelijk voor hen : E.H. Engelbertus Teugels.

Op 21 november 1853 kon men de kapel inwijden. Kardinaal Sterckx door ziekte belet, vaardigde Z.E.H. Mangelschots af voor deze plechtigheid.

Zuster Mathilda VERHOEVEN
(naar gegevens uit het archief
der Dochters van Maria).

(1) Dit huis in de nu naar A. Van Landeghem genoemde straat, wordt later postkantoor, in 1952 «In 't Cadeautje» en nog later Dancing Freddy en Fons Snor.

HET HUREN TE TISSELT

TIJDENS DE VORIGE EEUW

Op 1 juli 1837 verscheen mijn betovergrootvader, Joannes Baptista Verbruggen, die de nu nog steeds te Tisselt, in de Beekstraat (nu : nummer 131) gelegen «kossaarderij», in huur had van de genaamde De Wit, voor de «koninglyken notaris» Jacobus Peeters van Willebroek.

Joannes Baptista Willocx, zaakwaarnemer, wonende te Tisselt, was de gevolmachtigde van de heer Petrus Ferdinandus Delaserna, en van de juffrouwen Maria-Anna en Constantia Delaserna, die te Brussel, in de Zwaluwstraat woonden.

Hij gaf enkele «landen» — ...ondermeer aan mijn betovergrootvader... — «ten titel van huer».

De tekst die deze «overeenkomst» siert, is uitermate mooi en tipisch sprekend voor die tijd.

Ergens is het zelfs zinvol, al deze gegevens, alsmede de «conditiën», die bij het huren gesteld werden, integraal weer te geven :

«1° — Aen Guillielmus De Maeyer, herbergier en landbouwer, woonende te Thisselt, alhier gerepresenteert door **Joannes Baptista Verbruggen**, landbouwer te Thisselt, alhier present en in huer aenveerdende voor den prys van twee en dertig francs en vyf en sestig centimen 's jaars, te weten : Een stuk land genaemd **Schobbeland**, gelegen tot Thisselt, naby de Beekstraet, groot vyf en vyftig aren, paelende 1° aen de kinderen Delaserna, 2° de weduwe van Carel van Asch, 3° de voors kinderen Delaserna en 4° met het stratje. Mynheer Pangaert bekent aen den huerder die het aanveerd zonder dat er hem gegarantisseeert worde de juste maet.

2° — Aen Guillielmus De Wit, landbouwer te Thisselt, alhier présent en in huere accepterende, voor den prys van negen en veertig francs 's jaers te weeten : Een stuk land gelegen in het voorzegd Thisselt, naeby de Beekstraet, groot ses en seventig aren acht centiaren, paelende 1° met het stratje aen de kinderen Delaserna, 2° Franciscus Leonardus Baekelmans, 3°

de beek en 4° Mynheer Pangaert, aen den huerder bekent die het accepteert sonder dat hem geguarantisseert word de juste maete.

3° — Aen **Jan Baptist Verbruggen**, landbouwer, woonende te Thisselt, alhier present en in huer accepterende voor den prys van twee en seven-tig francs ses en vyftig centimen s'jaers te weeten : Een stuk land gelegen tot Thisselt, naeby de Beekstraat, genaemt **den kinderen bosch**, groot seven en negentig aren vyf en taghentig centiaren paelende 1° met het stratje aen Mynheer Pangaert, 2° Mynheer Luvenne, 3° de jouffrouw weduwe Joos en 4° de kinderen Delaserna, gekent aen den huerder die het accepteert sonder dat hem geguarandisseert word de juste maet.

Geschiedene deze huere voor negen achter een volgende jaeren, die ingang genomen hebben, den 30 November achtien hondert ses en dertig en die zullen eyndigen gevolgentlyk op 29 November 1800 vyf en veertig voor ende mits de huerpryzen hier boven gestipuleert, (1) betaalbaer van jaer tot jaer in metalieke gankbaere geltspecien van goud oft zilver, in de woonste van de voorzeyde kinderen Delaserna te Brussel, den dertigsten November ende ten alderlangsten eene maend naer diën, op pene (2) van huerbraek van den huerling in gebrek van betaeling blyvende en zonder dat het noodig zy van eenige significatie oft commandement te doen voor te constateren, het gebrek van betaeling, en te oppereeren de resolutie van deze tegenwoordige huere, en bovendiën op de lasten clausullen en conditiën navolgende, die de huerlingen verklaeren van te neemen ten hunnen laste en belooven, van pointiecyk te executeeren, te weeten :

1° — Van te betaelen en te acquitteren (3) de grondlasten en andere lasten gestelt en te stellen geduerende den loop dezer huer op de goederen die hun respectievelyk zyn verhuert.

2° — Van wel en behoorlyk te labeuren, cultiveeren, mesten en te bezaeyen, alle jaeren de voorschreève landen in behoorlyk saisoenen en hun te geven in den loop van dese huer, dry volle en geheele mestingen, waer van de huerders ieder in het bezonder, bleyk oft proeve zullen moeten van geven, daer toe zynde aenzogt, zy en zullen niets mogen veranderen aen den natuere van hunne cultuere, gelyk zy ook zullen moeten opzetten de gragten en de landen zullen houden in hunne paelen.

3° — Van te waeken voor dat er niet gedaen en word eenige af of inneemingen van de voorschreève landen en van daer van seffens kennis te doen aen de eygenaers van de gene diër zoude kunnen opgedaen worden.

4° — Van niet te kappen het schaerhout (4) ende den twist der struncken als op den ouderdom en wasdom van vyf jaeren en van te laeten op het eynde dezer huer oft als wanneer zy de voorschreève landen zullen verlaeten, het schaerhout en den twist die de voorzeyde jaeren wasdom niet en zoude hebben, raekende de opgaende boomen, daer en zullen ze geen gezag aen hebben.

5° — Van te léeveren de voorschreève landen ter expiratie (5) van deze huere in goeden staet van cultuere.

6° — Van niet te mogen voortsverhueren in het geheel oft ten deele, nog overlaeten hunne regt van huere, zonder de schriftelyke toestemming van de eygenaers.

7° — Van niet kunnen te pretendeeren aen eenige moderatie op hunnen huerprys, onder wat voorwendzel nog voor welke oorzaak dat het zig mag wezen, hun zig gelastende van alle voorzien en onverziene rampen en voorvallen, zoo ordinaire als extraordinaire.

8° — Ter expiratie van deze huer geen reconductie en zal plaets hebben, maer de huerders zullen moeten abandonneren de voorschreève landen, zonder dat de eygenaers zullen gehouden zyn van hun eenigen opzeg te moeten doen signifieeren.

9° — De jagt en maekt geen deel van deeze verhuering, de eygenaers reserveren die zig voor hun oft voor de gene aen wie zy zullen toelaeten van te jaegen op de weyze gelyk zy het zullen geraeden vinden.

10° — De kosten dezer huer, grosse zegels, enregistrementen en van alle andere hier toe noodig, zullen wezen ten laste van de huerders.

11° — Met hun afscheyden zullen de huerders regt hebben tot vergoeding voor mestregt en houtwas, volgens plaatselyk gebruyk. (6)

Waer van akte gedaen en gepasseert binnen de gemeynthe van Thisselt, in de woonste van den voorzeyden heer Willocx, heden den negen en twintigsten Juny achtien hondert seven en dertig, in by wezen van Joannes Henricus Geessels, veldwagter, en Petrus De Block, pagter, beyde woonende tot Thisselt, als getuygen hier toe aenzogt, en die naer voorlezing deze hebben geteekent met de comparanten en ons notaris»...

Karel DE DECKER

- (1) Als voorwaarde, voorbehoud, bepaling of uitbreiding in een kontrakt vastgelegd.
- (2) < op poene, op straffe van.
- (3) < Frans. Kwijten, voor voldaan tekenen.
- (4) Hakhout.
- (5) Na verloop.
- (6) Misschien kunnen de lezers ons de plaatselijke gebruyken hieromtrent mededelen ?

Heemkundige Kring van het Vaartland opent Jaar van het Dorp te Willebroek

Op initiatief van de Heemkundige Kring van het Vaartland werd het «Jaar van het Dorp» officieel geopend te Willebroek op 28 februari 1978 met een filmvoorstelling door de heer Gust De Decker met als thema «Een dorp in een Fusiegemeente» en de voorstelling in première van «Willebroekse Kunstenaars» (deel 1).

Onder grote belangstelling en talrijke opkomst werd in de voordrachtzaal van het gemeentehuis een welkomstwoord uitgesproken door voorzitter D. Muysoms-De Boeck, die vervolgens het woord verleende aan eerste schepen H. Adriaensens die sprak in naam van het gemeentebestuur.

Hij verklaarde het «Jaar van het Dorp» officieel voor geopend en legde vooral de nadruk op het belang van manifestaties als deze om de deelgemeenten nauwer met elkaar en met de fusiegemeente in contact te brengen. Door de fusie zijn nieuwe leefgemeenschappen ontstaan, en contact moet worden gezocht met iedereen, om elkaar beter te leren kennen. Spreker zegt nog dat de gemeente open staat voor iedereen, en dat 1978 een jaar moet worden van samenleven, van groeien en openbloeien.

In een zeer gevatte taal onderstreepte schepen Adriaensens nog de interesse die het gemeentebestuur hecht aan de verschillende kulturele activiteiten die op welk vlak ook dienen aangemoedigd.

Vervolgens kwam Tine Rabhooy aan het woord, onze gekende dichteres en schrijfster voor de jeugd, voor inleiding en verantwoording.

Tine Rabhooy wijst erop dat door de redactie van ons tijdschrift besloten werd de drie nog te verschijnen nummers van 1978 in het teken van het dorp te stellen. Spreekster zegt dat zij vreest zich bij de verantwoording te zeer door haar gevoel te laten leiden. Daarom ontleent zij uit de «Dorpskrant», waarbij zij o.a. zegt dat «de publieke opinie in ons land een groeiende belangstelling vertoont voor natuur en landbouw, voor platteland en dorp. De samenleving ontdekt opnieuw waarden en levensvormen die in de vergeethoek geraakt zijn. Het dorpsleven met zijn dorpsfiguren wordt herontdekt. Het kerkje en de boerderij met de rijke geschiedenis komen opnieuw in de belangstelling. Eenvoudige gebruiksvoorwerpen en volksgebruiken vallen weer in de smaak. Er leven nog tradities en gebruiken, die mee de harte-klop van de leefgemeenschap bepalen.

Het jaar van het dorp werd reeds gelanceerd, maar het zal er eerst echt komen als er mensen zijn, in alle Vlaamse dorpen, die meewerken met de actie, en beseffen dat het dorp zijn eigen toekomst moet maken.

Na deze ietwat zakelijke verantwoording, wensst spreekster een gedicht voor te dragen van Jan Van Beers (1821-1888), dat wonderwel past in het kader van het jaar van het dorp.

Vervolgens geeft Tine Rabhooy enkele bijzonderheden betreffende de heer Gust De Decker, amateur-cineast uit Tisselt. Heer Gust De Decker filmt uit loutere liefhebberij. Hij zorgt voor gepaste commentaar als nauwgezet waarnemer en voor achtergrondmuziek, wat de kunstwaarde van zijn werk verhoogt. Hij houdt van zijn geboortedorp Tisselt en van de vrije natuur. Zodoende heeft hij het dorpsleven om zich heen gefilmd, waarbij hij nooit de landelijke sfeer en de poëtische kant vergeet.

Tine Rabhooy besluit haar toespraak met de heer De Decker van harte veel sukses toe te wensen met zijn filmen, en aan de aanwezigen veel kijk- en luistergenot.

Als eerste deel van deze filmvoorstelling kregen wij enkele gemeentelijke kunstenaars in hun atelier te zien.

Na het typische beeld, dat Willebroek zo aanstonds situeert, nl. de eenwoude gekende kerktoren enerzijds, en een vaartzicht anderzijds, met daarbij prachtige, aangepaste muzikale begeleiding, en enkele kunstwerken verspreid in parken en wandelwegen, kwamen dan enkele kunstenaars aan bod, waarop wij terecht fier mogen zijn.

Omwille van afwisseling, viel de keuze van de cinast op :

1. Louis De Wit : kunstschilder en pentekenaar, die eerst op 60-jarige leeftijd begon ;
2. Gilbert De Nil : beeldhouwer ;
3. Clem Distelmans-Brems : kunstschilderes en handpoppenmaakster ;
4. Karel De Decker : letterkundige ;
5. Eduard Vercammen : kunstschilder en beeldhouwer. (1)

Deze kunstenaars werden voorgesteld in hun werkatelier, waar wij enkele van hun beste werken konden bewonderen.

Typerend voor het jaar van het dorp kwam dan een kleurfilm over Tisselt aan de beurt «Een dorp in de fusiegemeente», Tisselt zoals het leefde in 1975.

De film vertoont ons de mensen en de gebeurtenissen in deze landelijke vaartlandgemeente, waar de cineast geboren en getogen is. Na enkele inleidende algemene beelden, komen wij eerst in contact met de jeugd in beide dorpscholen, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan het jaarlijkse schoolfeest in de meisjesschool.

Nadien komt de grotere jeugd aan de beurt, en krijgen wij beelden uit de open deurdag van de Chiromeisjes, en waar wij even de ondertussen overleden pastoor Van Dooren terug «levend» zien.

Tussen bloeiende Japanse kerselaars zien wij de majoretten en de fanfare Concordia - Tisselt opstappen in de 1 Mei-optocht, om het feest van de arbeid te vieren.

Later nog maken wij de thuiskomst mee van de bedevaartgangers naar Scherpenheuvel, die door de andere dorpingen worden verwelkomd.

De ware landelijke sfeer is echter geschapen door het beeld van de landbouwer, die de koeien op de weide melkt en nog ploegt met twee paarden. Wat zijn wij hier ver van de vervuiling van het leefmilieu, van de betonnen banen en de mechanisering !

De boer die stapt achter zijn twee paarden, en de goede vruchtbare aarde omploegt : wat een rust en een kamte straalt dit beeld uit en hoelang zullen wij dit nog te zien krijgen ? Hoelang nog vóór deze edele dieren totaal zullen worden vervangen door de tractor ?

Dat Tisselt ook in het teken van de vooruitgang staat krijgen wij te zien in de uiterst moderne bakkerij — een der modernste in de omgeving — die daar zorgt voor het dagelijks brood van de inwoners. Wij krijgen de hele cyclus die bloem tot brood maakt, en erkennen graag dat Tisselt prat mag gaan op een dergelijke handelsuitrusting.

Als deel 2 van deze kleurfilm komen de sportgebeurtenissen aan de beurt.

Als echte «vaartlanders» zijn de inwoners van Tisselt ook vissers, en bestaat er een vissersvereniging «Penneke Dop».

Er zijn de duivenmelkers, met hun geliefde gevleugelde vrienden, en de studentenvereniging Pluto, die sportief fietsen zonder competitie. Verder nog de koers junioren te Tisselt en de voetbalploeg «Sporting Tisselt». Ook de veldloopkampioen van België, seizoen 1974-1975 bij de kadetten zien wij trainen op het sportveld te Boom.

Als slotfase van de film komen nog beelden van de jaarlijkse kermis, en de voorstelling eindigt met een romantische avondschemering over de vaart, bij zonsondergang...

Na een dankwoord van de Voorzitter aan de heer Gust De Decker voor deze uiterst verzorgde en prachtige filmavond, werd Tine Rabhooy in de bloemen gezet en werd de heer De Decker, ter intentie van zijn vrouw, eveneens met bloemen bedacht. (2)

Een welverdiend applaus voor heer De Decker besloot deze zeer geslaagde filmvoorstelling, die een waar succes werd !

L. CUVELIER-MERTENS

(1) Over vier van deze kunstenaars zijn nadere gegevens verstrekt in ons «Rubens Achterna-nummer» 1977 - 5e Jaargang - Nr 4.

(2) Zijn werk is een stukje folklore dat voor het nageslacht dient bewaard.

PALMZONDAG TE HEINDONK

Normaal werd U vandaag, van op deze plaats, door Professor Herman Mertens toegesproken. Maar aangezien deze, door de omstandigheden belet diende te geven, rest ons niets anders dan zelf, over Palmzondag en over de aktie die door de Heemkundige Kring van het Vaartland, in de serene sfeer van deze typische dorpskerk daarnet werd gevoerd, een heemkundig verantwoorde uitleg te verschaffen... (1)

Op het bij de palmtak horende lichtgroene kaart kunt U lezen, dat de steekpalm of «palma» — zoals hij ook weleens ten onzent wordt genoemd — in vroeger tijden niet alleen een symbool van de matigheid is geweest, maar ook en vooral een zinnebeeld is van de hoop en van een altijd blijvend geloof.

De folklore ervan kwam via een Heidens gebruik, in onze Vlaamse gewesten terecht. De eerste bloem, alsmede de eerste groene tak, was toen al een teken van wasdom; een tastbaar symbool van eeuwige vruchtbaarheid.

Met de «palmtak» wisten de boeren de nieuwe vruchtbaarheid voor zichzelf, voor hun dieren en voor hun vruchten te winnen. Zij brachten hele takken mee naar het dorp, voor hun huis, hun dieren en velden. Gewijde palm werd als «uiterst krachtig tegen des vijands opstel» beschouwd. Wat wellicht verband houdt met het gebruik dat er in bestond eertijds, bij het betreden van een slaapkamer, wijwater met een palmtakje aan te bieden.

Gewijde palm werd ook tegen ziekten gebruikt. Bij berechting werd bij de sponde een palmtakje naast een glas water gelegd, terwijl men, na het lijken, een kruisken met wijwater gaf.

Gewijde palm werd vroeger en wordt nu nog, ter bescherming van het kruis en van het huisgezin, achter het kruisbeeld op de schouw «gestoken». Hij is ook in de stallen, op het veld en in de hof te zien, waar hij na de Hoogmis, op de noen of na de noen van Palmzondag, voor één jaar als «bescherming» wordt neergeplant.

Dit aloude gebruik wil de Heemkundige Kring van het Vaartland, samen met U, tijdens dit Jaar van het Dorp hernieuwen.

— Is het wel nodig, vroeg men ons tijdens de voorbije dagen, om aan zo'n volksgebruik als het palmsteken, die aandacht te besteden ?

Wij denken van wel, omdat wij menen, dat niets zo broos is als een aloude gebruik.

Onze ouders en onze grootouders zullen de eersten zijn om te zeggen, dat zij de gebruiken, die op het licht-

groene kaartje werden afgedrukt, allemaal nog hebben meegemaakt.

Maar zal dat blijven ?

Zal deze zo mooie folklore, zal dit zo typische volksgebruik, de vergetelheid worden ingestuurd ?

Zal de komende generatie, die helemaal anders is ingesteld, dat levend verleden vergeten ?

Wij hopen van niet.

Wij hopen, samen met U, dat wij onszelf kunnen zijn en ons zelf kunnen blijven. Via deze misschien erg klein lijkende dingen, die uit het volk en van het volk, door en door volks moeten blijven. Als HET symbool van de matigheid. Als zinnebeeld van hoop en van geloof.

Mag ik zo vrij zijn, in naam van de Heemkundige Kring van het Vaartland, Pastoor Martens en zijn parochiegemeenschap te danken, voor de gelegenheid die ze ons bood, om via dit kleine Heindonk, op deze zo grootse zondag, de duizenden dorpen in Vlaanderen te wijzen, op dit aloude gebruik, dat aardig op weg was, om helemaal verloren te gaan.

Tenzij nagaand Palmzondagliedeken van Lambrechts en Hamoir, terug werkelijkheid zou worden :

Een taksken van den palm gebroken !

En 't op het korenland gestoken !

Zoo geve weer, aan strooi en aar,

de Hemel ons een vruchtbaar jaar !

Een taksken van den palm gebroken !

En 't aan den stijl der deur gestoken !

opdat, gezond en wel voldaan,

eenieder in- en uit moog gaan !

Een taksken van den palm gebroken !

en op 't gewijde graf gestoken !

Wat zal die hulde groot en klein

bij 't lieve kerkje welkom zijn !

(1) Gelegenheidstoespraak door Karel De Decker, op Palmzondag 19 maart 1978, in de dorpskerk te Heindonk gehouden nadat voordien, door leden van de Heemkundige Kring, takjes «steekpalm» werden uitgedeeld.

Archivaria

TOELATING TOT BEGRAVEN (1754)

Joannes de Maeijer uit Puurs, 48 jaar hier begraven. Hij was gevonden in zielbeeksluis tussen Ruisbroek en Willebroek. Wie had het begrafenisrecht ? Hij lag half en half op beide parochie's. Vermits zijn hoofd op Ruisbroek lag, mocht hij daar begraven worden.

Dirk BINON (P.A. Ruisbroek)

KASVERSLAG 1977

VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND, VZW.

Inkomsten :

Bijdragen	51.125
Losse nummers	2.175
Publiciteit	18.700
Toelagen	19.000
Giften	3.025
Interesten	4.797
Saldo 1976	53.967
TOTAAL					152.789

Uitgaven :

Tijdschrift	79.341
Postzegels	3.112
Brouwerijmuseum (onderhoud)	12.500
Drukwerk	2.140
Sekretariaat	5.504
Bibliotheek	789
Staatsblad	431
Bijdrage Heemverbond	250
TOTAAL					104.067

Balans :

Inkomsten	152.789
Uitgaven	104.061
Saldo	48.722

BEGROTING 1978

Inkomsten :

Saldo 1977	48.722
Bijdragen	60.000
Losse nummers	2.000
Publiciteit	20.000
Toelagen	19.000
Interesten	2.500
TOTAAL					152.222

Uitgaven :

Tijdschrift	90.000
Postzegels	5.000
Brouwerijmuseum (onderhoud)	12.500
Drukwerk	5.000
Sekretariaat	7.000
Bibliotheek	2.000
Heemverbond	250
Div. activiteiten	32.000
TOTAAL					151.750

Balans :

Inkomsten	152.222
Uitgaven	151.750
Saldo	472

Theo HUYS
Peningmeester

Archivaria

WAS JO D'HOOG EEN WILLEBROEKSE WONDERDOENSTER ?

Uit een brief, door burgemeester J.B. Mertens, op 30 maart 1866 aan de Prokureur des Konings te Mechelen gericht :

«Wij hebben de eer Ued. terug te zenden het proces-verbaal ten laste van Jo D'Hoog (1) opgemaakt en melden Ued. de verklaringen der twee personen aangeduid in Ued. gemelde brief en welke personen door ons onderzocht zynde hebben gezegd te weten :

1° **Carolus Josephus Amelinckx**, gewoonlyk genaamd Charles den hovenier, woonende te Willebroeck : «Over omtrent dry jaren was myne vrouw ziek, en gehoord hebbende dat Jo D'Hoog veele menschen hielp, ben ik by haar gegaan. Ik vermeende dat zy de ziekte zou genezen hebben met medicamenten, maar toen zy sprak van in de kaart te zien heb ik haar gezegd dat ik daar in geen betrouwen had. Ik ben vertrokken zonder dat ik iets betaald heb aan Jo D'Hoog die my tenandere ook niets gevraagd had».

2° **Joannes Steemans**, gewoonlyk genaamd De Borger, woonende op den Dyk te Willebroeck : «Ik heb vele ongelukken gehad in mynen stal, maar nooit heb ik by Jo D'Hoog geweest, zy heeft ook nooit by my geweest en ik ken die vrouw niet».

K.D.D. (G.A. Willebroek)

(1) Jo D'Hoog werd in dit schrijven tweemaal als Jo D'Hoog en evenveel keren als Jo D'Oog vernoemd, al hebben wij overal Jo D'Hoog geschreven. Het gaat hier waarschijnlijk om de genaamde Jeanne Thérèse D'Hooge, die in 1776 geboren werd en in 1800 naar Willebroek kwam wonen.

BRANDSPUYTMEESTER GOMBEER

Willebroek heeft jarenlang van de «Brandweer» van Boom afgehangen. Het schafte zich pas in 1845 een eigen brandspuit aan.

In augustus 1842 was er nog een brand geweest op het pachthof van Franciscus Verheyden. Hij werd door brandspuitmeester Gombeer uit Boom geblust.

Op de van 9 september 1843 daterende rekening lezen wij :

«Ontfangen door den ondergeteekenden Gombeer, brandspuitmeester te Boom, over verdienden loon en gedane uytgaven voor het blusschen van den brand ontstaan te Willebroeck op het pagthof van Franciscus Verheyden.

te weten :	
Voor den brandspuitmeester	fr. 4 : 00
Zyne dry knechten elk 2 fr.	6 :
Vier andere mannen voor het werken met de spuyt	8 :
Twee die wat later zyn komen helpen ieder 1 fr 2 :	
Verlies van een paar strengen	2 : 50
Zegel	: 25

fr. 22 : 75

Dat was echter lang niet alles, vermits J.B. Joos, «dank zij» diezelfde brand, 10 fr. als «wedergave van drinkgeld», en Philippe Hannaert, 3,50 fr. voor «levering van genever», in rekening brachten. Waarbij wij ons terloops hebben afgevraagd met wat voor vloeistof de Boomse brandspuitmeester en zijn knechten, dat Willebroekse vuur tegemoet zijn gegaan...

K.D.D. (G.A. Willebroek)

SCHOENHANDEL

«'t Modern Schoentje»

J. Van Ballart-Van Rompaey

A. Van Landeghemstraat 89
2660 WILLEBROEK
☎ (031) 86 63 50

PLANAFDRUK - FOTOCOPIE

MULTICOPIEWERKEN

BUREEL-, TEKEN- & SCHOOLGERIEF

FR. PERSON

A. VAN LANDEGHEMSTRAAT 85
2660 WILLEBROEK
(031) 86 63 84

Spaar voor de thuis van uw dromen.

Na 3 jaar sparen leent de KB U 10-maal uw gemiddeld spaarbedrag op «sparendersvoorwaarden».

Wie spaart bij de KB kan er ook lenen om te bouwen of een woning te kopen. Sparen en lenen gaan bij de KB immers hand in hand. Vandaar de naam «Combi-Woningsparen»: een combinatie van sparen en lenen.

Voor nieuwe cliënten effent het na 3 jaar ongedwongen sparen de weg naar een eigen haard of naar een tweede woonst. Spaart U al enige jaren bij de KB, dan kan het misschien nog vandaag.

Leg vandaag nog de eerste steen voor uw eigen woning. Loop even binnen in een KB-filiaal. Men neemt er graag de tijd om U het Combi-Woningsparen haarfijn uit te leggen.

KREDIETBANK

JOS VAN DEN BERGH

Blaasveldstraat 99 - Tisselt

4.000 m² toonzaal

M E U B E L E N

Keukens MICKO

UIT SYMPATHIE

van dyck

Fa. G. VAN DYCK-VANDEPLAS
Aug. Van Landeghemstr. 41-43-45
2660 WILLEBROEK
Tel. 86 60 82

- ★ broeken - rokken - jurken - bloezen - vesten - pulls
- ★ bad-, strand- en vrijetijdskleding
- ★ lingerie - kousen (dames - heren - kinderen)
- ★ huislinnen - donsdekens
- ★ naaiboetiek - stoffen - patronen

VERZEKERINGEN

Staf Somers

HOOFDBUREAU :

CLEMENSHOEK 16 - 2638 REET - TEL. (031) 88 20 31

SPECIAAL BUREAU VOOR AUTOVERZEKERINGEN :

ANTWERPSESTRAAT 258 2650 BOOM - TEL. (031) 88 40 48

V I S H A N D E L

Van Breedam

Opv. H. Cauterman

L. DE NAEYERPLAATS 9

2660 WILLEBROEK

TEL. (031) 86 60 16

Het Willebroeks Brouwerijmuseum

ZEER APPARTE SFEER

ALLE DRANKEN

Open : eerste en laatste zondag
van iedere maand.

Per groep op afspraak
tel. (031) 86 60 56

BOUWERS - HERBOUWERS

Op vloeren leeft men.
Zóveel hygiënischer zijn marmervloeren.
Daarom : eis kwaliteitszekerheid !

STANDING DOOR KWALITEIT !

RODAL
P.V.B.A.

**VLOERENFABRIEK
VAN NOORD-WEST-BRABANT**

**MEISELAAN 52
2921 NIEUWENRODE
TEL. (015) 71 13 59 en 71 14 37**

met haar 4 afdelingen :

- VLOEREN
- FAIENCE
- CEMENTDALLEN 30/30
- SILEX WASBETON

Vraag steeds RODAL-materialen aan
handelaar en vloerder van uw streek.

VOOR AL UW VERZEKERINGEN

WEND U TOT

A. DE BONDT

**BROEKSTRAAT 70
2662 BLAASVELD**

RESTAURANT ESPERO

**AUG. VAN LANDEGHEMSTRAAT 67
2660 WILLEBROEK
TEL. (031) 86 85 10**

Gesloten maandag en dinsdag

Specialiteit :
PEPERSTEAK — MOSSELEN

ST-THERESIA COLLEGE

Veldstraat 11

2920 KAPELLE-OP-DEN-BOS

Tel. (015) 71 11 94 en 71 13 80

- **Basisschool :** 5e en 6e leerjaar

- **Oude humaniora :** Latijn-Grieks
Latijn-Wiskunde

- **Nieuwe humaniora :** Moderne
Economische
Wetenschappelijke A

Externaat

Half-internaat

Voor een mooie ingerichte keuken

VRAAG EENS PRIJS AAN

ILWA-keukens

- **alle combinatiemogelijkheden**
- **perfekte afwerking**
- **gratis prijsopgave**
- **verdelers over gans België**

TEL. (031) 86 60 25

SCHOOLSTRAAT 9

Ruisbroek-Sauvegarde